

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre > 5.—

Negyedévre > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— 2 Ⓞ Budapest, október hó 25. Ⓞ —

É Z S A U.

Kora reggeltől kései estig
Kint izzad Ézsau a mezőn,
Por ássa szemét, kérésíti testit —
Hajh! a minka jó börcserező.
Ézsau kapál, Ézsau kaszál is,
Húz a nádviznek lefutó kanálist;
Venyigét kötöz és irtja a gazi
Ézsau, a vasmarku paraszt.

Legellet nyáját sárban, esőben
Ézsau kint az ugaron,
Sátor alatt van mindenki, csak ő nem,
Ő fázik-ázik mint a barom.
Ézsau küzd a fenevadak ellen,
Marják azok őt háton és mellen,
Mégis megőriz minden gödölyét
Ézsau a hü szolgál-cseléd.

Fog tegzet, ijjat, mén a vadonnak,
Vadássza annak rengetegét,
Övéi otthon megvárják onnat
Az erdőségből a vad pecsenyét;
Szegény Ézsau nem nyugszik hál,
Bujja a sűrűt és mássza a sziklát;
Ki nem fáradna ha esik, ha havaz,
Ézsau, a jó lelkű kamasz.

Az öcsöce, Jákób, téllen ül otthon,
Arcza-bőre ennek mint a selyem;
Anyja, Rebeka, babusgatja folyton:
Oh te szépségem, mindenem!
Milyen uras vagy, úr leszel is te,
Annak teremtetted téged az isten.
— Vagyon kell ahhoz, — így nyöszörög
Sunnyitva Jákób, a szende kölyök,

Lehajtja fejét Rebeka erre,
Oldalba nézve a fiát,
S mintha már erről beszélni se merné,
A szót „amarra“ viszi át:

— Mily csunya bátyád, mily faragatlan!
Szégyen, hogy ilyenek életet adtam.
— Mégis övé az örökség színe-java
(Röhög rá Jákób) Hahaha!

Rebeka hallgat. Majd tehetetlen
Szíve még jobban melegül:
Mit tegyek érted édesem, lelkem,
Te vagy az enyém egyedül.
S tehetetlen, nagy hevületében
Kínálja Jákóbot, könnyölgve szépen:
— Egyél no, jer no, — kedves ételed
Főztem ma, édes, újra neked.

Ézsau haza vetődik az-nap
Megáll övéi sátra előtt,
Orrába csodás, mennyei szag hat
S ő szopja utánna a levegőt.
Ő, aki él csak gyökeret falva,
Kinek ünnepi étel a vadalma,
Ki nem is kóstolt soha mást,
Gyomrában érez vad morogást.

— Adj, egy kicsinkét, öcsém, belőle.
— Ohó! magamnak sem elég. —
S mond Ézsau újra, de már szinte bögve:
— Mit adjak érte, szólj mielőbb.
— Apai jussod; — Jákób felel arra
S ingerkedve a lencsét kavarja;
— Jó, legyen az hát a tied!
Hörg Ézsau és emmi siet.

Csitt! Ezt a dolgot csak olyan nevesse
Köztünk, feleim, a ki úr,
Aki falatját kinnal nem kereste,
Akinek a jó ölibe hull.
Ki télbe' nem fagy; nyárba' nem ég, süll,
Kinek szeme nem dülled az éhségtől:
Nevet is biz ez, hogy könnye csurog,
Hogy Ézsau mily bamba tulok.

Szabó Endre.

KORTESVILÁG.

I.

Krónika.

— október 23.

Azt mesélték a multkor — nem állok jól róla, de magam elhiszem, — hogy mikor vagy félesztendeje kiszállott a népek közzé a gróf Zichy Nándor Ő Szentsége *Pro Piis Finibus* kezdetű encziklikája, melyben a mi saját külön Szent Atyánk a klastromoknál és szerzeteknél kegyes czélokra letett alapítványokat a néppárt Wertheim-frigyládája számára esdve-parancsolja s követelve-könyörgi: báró Bánffy Dezső a nevezetes okirat hü másával beállított a királyhoz, s az ő, Verner Gyula magy. kir. költő ur által több ízben megénekelte férfias őszinteségével a választási terveiről így nyilatkozott a fejedelem előtt:

— Majestät haben bisher ein Auge zugeedrückt — nun bitte ich beide zuzudrücken.

A Meternich s az Andrássy ideje óta a bécsi udvar nem idegenkedett a jó calembourgoktól, noha ezek eleddig inkább csak a külső politikának voltak rekvizitumai. Biztos vagyok benne, hogy, ha csakugyan így történt, a király önkéntelen elmosolyodott az erdélyi mágánás ravasz őszinteségén. S végre is, ebben a kérelemben nem látok semmi sértőt. Ha az Igazságot bekötött szemmel ábrázolják, az Igazság földi mását, a királyt sem sértheti ez az ajánlat. Magam különben ezt a kis anekdotát csak azért mondtam el, hogy szerény tehetségemhez képest én is bele vonjam ő felségét a politikánkba, mert ma már nem is alkotmányos politikus, aki nem így cselekszik. A kormány azt mondja: velünk van a király, mert hisz az ő bizodalomból táplálkozunk. A szabadelvűpárt országos kortes-kiáltványai szerint ne szavazz ellenzékire, ó nép, mert csak nem akarod a mi jóságos királyunk atyai szívet megbántani? A gróf Zichy Nándor vasárnapi beszédei, miután az angyalokat a lábuknál fogva lehuzták a néppárt táborába, klimaxul mindig ezzel a lojalitás szempontjából kifogástalan elmefuttatással végződnek: a mi reménységeink a király felé fordulnak, mert nem keresztény-e ő, mint mi? nem áldoz-e, nem gyón-e, misét nem hallgat-e, mint mi? s a mi szent hitünk hatalmát ne kívánná úgy, mint mi?... A nemzeti párt érzi, hogy elhagyta isten, ember — csak a trónban bizik, mert hiszen ő felsége már rég nemzeti párti volna, ha ama bizonyos gonosz tanácsadók, akik ő felségét (aki tudvalevőleg nem lát, nem hall, ujságot nem olvas, emberekkel nem találkozik és Magyarországon meg nem fordul) kizáróan informálják, a nemzeti aspirációkat s gróf Apponyit be nem feketitik előtte. S nem mondta-e tegnap Holló Lajos ur, a félegyházi Robespierre, akit ezenél átadok a halhatatlanságnak, hogy ő felsége az ő ismert alkotmányosságánál fogva már rég megajándékozott volna bennünket, ha elébb nem, a millennium örö-

mére, a függetlenségünk kis cadeau-jával, csak azok a kormánypárti olcsó Jánosok el ne seftelnék a Haza jusait? Az agráriusok büszke bizodalommal köszöntik föl a legelső magyar gazdát, a királyt. Amin a merkantilisták roppantul tudnak mulatni, mert nem ő Felsége tette-e magyar mágnássá tornyai báró Schossberger urat, a merkantil iránynak e tiszteletreméltó megtestesítőjét? Ha még megemlítem, hogy nagyobb kvótát is azért kell vállalnunk, nehogy a döntés kényelmetlensége ő felségét terhelje, megállapíthatom, hogy minálunk a fejedelmi hatalommal szemben alkotmánykövetelte objektivitását csak az a miskolci zsidó őrizte meg, aki a hadgyakorlaton elnézve a királyt, elismerte, hogy szép ember, dalkís ember, előkelő, hatalmas és dugsgazdag ember, de mbah! még se nem zsidó. Mert kerek Magyarországon ez a hitsorsos az egyetlen, aki nem hirdeti, hogy a király az ő táborában van.

*

A királynak a hatvanhetet magabazáró személye e döntő szereplésével, a királyi méltóságnak ezzel a magnéziomos föllángolásával együtt jár a függetlenségi idea elsötétedése. Ezt nem örömmel mondom, inkább szomorúsággal. Az olyan megalkuvásos politika, mint a milyenen a mi országunk közjogi állapota alapul, éppen elengedő, ha a vezérlő intelligenciát hatja által, a népet érintetlen kéne hagynia. Hogy példával éljek: én magam hatvanhétre szavaznék, de a ki tanácsot kér tőlem, azt tanácsolnám neki, szavazzon negyvennyolczra. A gróf Andrássy Gyula minapi érdekes, szép és szinte megzafolthatatlanul meggyőző könyvét épp az a kivánság teszi doktrinairré, tehát értéktelenné, hogy a mely igazságokra jutott, hassák át az egész nemzetet. Mentse meg attól isten a magyar nemzetet, hogy csupa Andrássyja legyen! Amithogy megmentette 1867-ben, mikor Deák és Andrássy csak azért lehettek mérsékeltek, mert Tisza Kálmán s a határozati párt mértéktelen volt. Ausztriának s az osztrák németiségnek az volt a szerencsétlensége, hogy a német liberálisok egy csepp frondeur-olajjal nem kenték meg a kormányzásuk kerekét, ha mással nem, hát a reichsdeutsch ideával való kaczerkodással. Akiktől nem félnek, azok nem kapnak semmit, s akiktől mint ellenzékítőket nem kell tartani, azokat nem igen igyeksenek kormányon marasztalni. Nem akarok háládatlan lenni, de előttem úgy rémlik, hogy hatvanhét óta is a Kossuth Lajos pusztá üres nevének is többet köszönhattünk, mint a Deák s az Andrássy egész élete munkásságának. Ez a mi mai állapotunk, a hatvanhetes állapot, igaza van az ifjabb Andrássynak: jó, sőt a lehető legjobb, csakugy, mint ahogy e világ is minden képzelhető világok között a legjobb, azon az egyszerű okon, mert jobbat csinálni nem tudunk. De állapot a fizika szerint soha sem lehet abszolút, az mindig relativ: egymásra ható ellenkező erők rezultánsa.

A hatvanhetes állapot csak úgy lehet állandó, ha állandóak a bécsi törekvések s állandó a magyar ellenállás. A bécsi törekvéseket nem féltsem — Austria erit in orbe ultima. De épp ezért, hova hullanánk, ha a magyar ellenállást lemondással szelidítené a tulságos józanság?

*

Azért mondom: ne örüljön a függetlenségi idea elhalványulásának a leginkarnátusabb hatvanhetes sem. Én sem tudok örülni annak, de megmagyarázni tudom. A közvéleményt a harmincz éves emberek csinálják, s akik ma harmincz évesek, már a kiegyezés jegyében születtek. Mint a kaliczkában született madár, ők sem ismerik már a rostélyon kívül való életet, s úgy érzik, hogy e nem is túlságos sűrű pálczácskákon belül, amik mégis olyan kitűnő védelem a macska ellen, egész jól elmozoghat az ember; étele itala van annak, aki el nem iszsza, s ha kedve tartja, még danolhat is. A közjog a lelkekben immár nem aktuális, s ha, inkább atavizmus, mint mai érzés révén, meg is szólal bennünk egy kis kuruczság, egy pár jóságos királyi szó vagy éppen habos magyar ingvall fenséges fehér vállon hamar elcsitítja. S ha a lelkekben szunnyad, a körülmények sem igen ébresztgetik, s a mai napok harczi lármája más idegeket riaszt föl. A mai Talpra Magyar, hiába tagadják innen is, túl is, úgy hangzik, hogy: papok legyünk, vagy szabadok? Ez elől a kérdés elől hiába bujnak akár a nemzeti aspirációk, akár a függetlenségi idea mögé. Csakis így eshet meg, hogy a mindig negyvennyolczas Kecskemét küldi az ország képviselőjébe a néppárt fővezérét, akinek elsőrendű politikusi érzékére vall, hogy a néppártot hatvanhetes alapra szorítván, kormányképesé tette, s akinek ez országban először volt bátorsága nyíltan hangoztatni a magasabb kvótát. S így eshet meg az is, hogy a Kossuth Lajos fia kormánypártiság gyanujába keveredik. Akik a mennyek országának eljövételét óhajtják, nem törődnek e földi ország közjogi árnyalataival, s akik az ország szabadságát s függetlenségét kívánják, nem tudják azt a lelkek s az elmék szabadsága s függetlensége nélkül elképzelni. Akinek revízió kell, inkább várja Zichy Nándortól, mint Ugron Gábortól, s többet vár Eszterházy Miklós Móricztól, mint Bolgár Ferencztől. Hogy a mérték beteljen, megszólalnak a materiális érdekek, amik többet várnak a szükséges eszközökkel rendelkező kormánytól, mint a hatalom elől szökő ellenzéktől, s például Jászberénytől ki veheti rossz néven, ha így okoskodik: Apponyi is hatvanhetes, Erdélyi is hatvanhetes; Apponyinak sem kell a revízió, Erdélyinek sem kell — de Apponyi nem adhat nekünk törvényszéket, Erdélyi ellenben adhat. Ez a számvetés egyszerű, de becsületes is, mivelhogy elvet nem sikkasztottak el benne, s ki tagadhatná, hogy a végén jelentékeny plusz marad a miniszter számára? Ez a plusz, pontos számítások szerint 80 s 90 közt ingadozik; félhivatalosan ennyire preliminarálják az Erdélyi többségét. Egyszóval: amit harmadéve annyian megjósoltunk, az ideai választásoknál bekövetkezet: az aktuális érdekek tesznek különbséget a pártok között, s a

közjogi dolgok hanyatlanak abba a második sorba, ahova gróf Apponyi az egyházpolitikát szeretné a közjog alá szorítani, s ahonnan nincs erejük a természetes pártkeretek megbontására. Az ország tudja, hogy akár-mint választ is, a hatvanhét minden körülmények közt megmarad s a kvóta minden körülmények közt nagyobb lesz. Ellenben igenis a választások eredményétől függ, ki kormányozza Magyarországot: a bécsi munczius-e, vagy a budai miniszterelnök, a bécsi kamarilla-e, vagy a pesti parlament. Az országban ma két párt van: klerikális és radikális, s két fajta ember: ur vagy paraszt. A függetlenség ideája csak úgy nem merül el, ha radikális és demokrata övvel száll a vizekre. Ugronéknak az a baja, hogy paposak, Kossuthéknak, hogy urasak. S az országnak az a baja, hogy mindez így van. Nem találván meg egyik pártban sem a törekvései foglatát, a közönség általában hidegen és elvtelenül nézi a választásokat, mint a pénzkérdéseket szokás. Avval sem igen törődik, ha a nagy tehetségek s a tiszta karakterek kimaradnak a házból, s a helyükbe két lábon járó pénzes zsákok ülnek s katilináris egzisztenciák. Tökéletesen egyre megy micsoda a politika: az urak hunczutsága-e, vagy a hunczutok urasága?

Dixi.

II.

Régi választások.

Ha hallom emlegetni a régi választásokat, mindjárt a mi öreg házunk Egerben jut eszembe s a kiugró vasrácsos ablak, valamelyik mult századbeli lakatos remeklése, a hová mi apró gyerekek, mint valami kalitkába ki szoktunk ülni s onnan szemlélni a világ folyását. Onnan láttam én egy ilyen régi választást. Még most is élénken előttem áll a képe. Félszázad eseményei vonultak el azóta szemeim előtt s mennyi elmosódott emlékezetemben, mig arra a vad kortes hadra, mely muzsikaszóval s nagy kurjongatással, kardokkal, fókókkal, botokkal elhaladt ablakunk előtt, ma is tisztán emlékszem. Úgy bevésődtek a kis gyermek agyába.

Mintha ma is látnám a szilvási grófit, Keglevich Miklóst lóháton, fekete fürtös gubában, a fehér tollas atyafiak élén. A Keglevich nótáját danolták:

»Pyrker László hadd morogjon.«

Hát moroghatott is eleget a költő-érsek, Heves vármegye örökös főispánja. A papi pártnak, a fekete tollasoknak nagyon rosszul folyt a dolga. Arra a követválasztásra azonban szokatlanul nagy számmal csődült össze a feketetollas párt s előre megszállták a vármegye-ház kapuját.

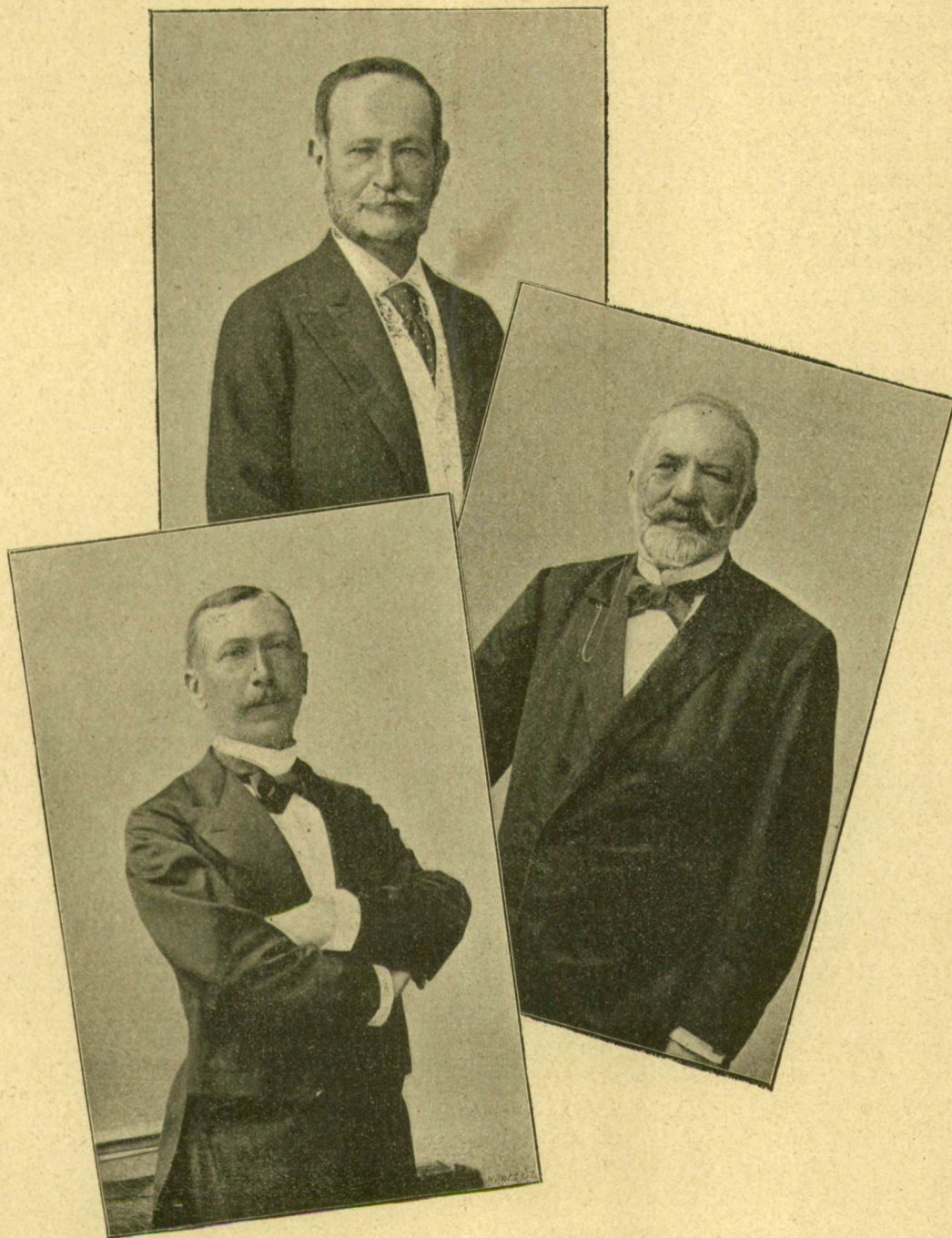
Egy izben, három évvel előbb, csütörtököt mondott ez a taktika. Akkor is megszállták a vármegye-ház bejáratát már előtte való este a fekete tollasok. Élő ember oda be nem jut, csak az ő pártjokbeli. Teljesen biztosnak hitték holnapi győzelmüket.

Történt azonban valami váratlan eset, a mire nem számítottak.

A vármegye-ház mellett mindjárt tőzsomszédságában állt a gólya vendégfogadó. Nem tudom, megvan-e még. A vármegye czimerében ékeskedő gólyamadár lógott plébából a kapu fölött. Restaurációk és követválasztások alkalmával kortestanyául szolgált ez a vendégfogadó tágas udvarával s nagy istállójával. Akkor is a fehér tollasok tanyáztak ott, Keglevichék s azon töprengtek, mit csináljanak?

Nem tudom már, hogy Borbély vagy a fiatal Pap Pál vagy melyik találta ki, — hátul az udvarban létrát támasztottak a meglehetősen magas kőfalhoz, mely a Gólya fogadó udvarát elválasztotta a vármegyeház udvarától, aztán leeresztettek egy másik létrát a vármegyeház belső udvarára s szépen, zajtalan, egyenként átmásztak.

jöttek be a terembe s kijelentették, hogy van annyi elemőzsiájuk, hogy ki birják ők holnapig is, ha ő excellenciája csak holnap akarja megnyitni a gyűlést. Az érsek végre kénytelen volt engedni, megnyitotta a gyűlést s a liberális párt közfelkiáltással egyhangulag megválasztotta a maga jelöltjeit.

A jubiláló »Fővárosi« igazgató választmánya.

báró Harkányi Frigyes, elnök.

Rötzer Ferencz, vezérigazgató.

dr. Ország Sándor.

A fekete tollasok nyugodtan aludtak, mert hiszen a kapu zárva volt s őreik ott vigyáztak a kapu aljában. Milyen nagy lett a meglepetésük reggelre, mikör az egész udvart, a folyósókat megtömve találták a fehér tollasokkal, kik elfoglalták a termet s most már ők ügyeltek arra, hogy élő ember be ne jusson oda más, mint az ő pártjokbeli.

Az érsek-főispán nem akarta megnyitni a választó közgyűlést s egy kanonokot küldött oda, hogy szólítsa föl a tekintetes karokat és rendeket a távozásra. De a tekintetes karok és rendek nem távoztak. Tarisznyával

De most a fekete tollasok jobban vigyáztak s nagy dulakodás támadt a vármegyeház előtt. Ide-oda imbolygott a tömeg, összekavarodott a két párt az utcán. Botok fokosok emelkedtek a levegőbe, egy-egy kivont kard vilant meg. A két kis gyereknek az ablakban, bátyámnak és nekem alig volt sejtelmünk arról, hogy mi történik. Vad káromkodást, jajgatást hallottunk. Láttuk, hogy a vörös monduros cigányok beszaladnak a szemközt lakó kanonok kapuján. Sirni kezdtünk s levettek bennünket az ablakból.

Gondolom, hét emberélet esett ennek az alkotmányos küzdelemnek áldozatul. Természetesen csak a libe-

rálisokat ítelték el. Keglevich Miklós gróf, Pap Pál, Beöthy Kázmér és még egynehányan talán félévig a vármegye-ház önkénytelen vendégei lettek s piros nadrágot csináltak valamennyien raboskodásuk ideje alatt, úgy sétáltak a vármegye-ház udvarán.

Híres verekedések fordultak elő Szatmár vármegyében is. A csengeri, tyukodi ólmós-botok nagy szerepet játszottak. Véres viadalok döntöttek el sokszor, hogy ki legyen a megye követe vagy alispánja. S ha győzött is valamelyik párt és megválasztotta a diétára a vármegye két követét, a vesztes pártnak még azután is módjában állt megbuktatni a megválasztott követeket bármikor. Csak az kellett hozzá, hogy az utasítások adásánál többséget szerezzenek a csengeri ólmós botoknak segítségével s olyan utasítást adjanak a diétai követeknek, a mi azok elveivel ellenkezik. Mert az utasítás kötelező volt a követekre. Így buktatták meg Kölcseyt is.

A verekedés különben ép oly rendes alkotmányos gyakorlat volt abban a régi jó időben, mint maga a szavazás és én nem tudok csak egyetlen egy embert, a ki abból az okból útasította volna vissza megválasztását, mert véres verekedés árán kapta mandátumát. Az az egy ember is Deák Ferencz volt.

Verekedni akkor még nem tartották olyan nagy dolognak. Az urak maguk is összeverekedtek néha. Tisza Lajos a bihari és Füzeséry a beregi követ a debreczeni vásáron csunyául összeverekedtek s kölcsönösen felpofozták egymást. S az egész pozsonyi országgyűlésen alig akadt pár ember, a ki a Beöthy Ödön nézetét osztotta volna, hogy »arcul csapdosott urakkal nem lehet együtt ülni.« Szépen elmúlt a dolog minden lovagias következmények nélkül.

Ma, ha valahol a választás hevében letépnek egy ellenpárti zászlót vagy bevernek egy ablakot, a lapok tele vannak a hallatlan erőszakosság hírével. Hajdan az ilyen csekélységekre csak szánakozva mosolyogtak volna. Egy szabolcsmegyei választásnál följújtották az ellenjelölt házáat, hogy a pártja oda menjen oltani s azalatt a másik párt leszavazhasson. S ez csak kortesfogás számba ment.

Az én elhunyt öreg barátom gróf Vay Dániel érdekes dolgokat mesélt nekem Mármaros és Bereg vármegyékből, hol ő fiatal korában, mint a szabadelvűek egyik vezére sok borsot tört atyjának, a főispánnak orra alá.

Egy követválasztás alkalmával az öreg gróf Vay Ábrahám biztosan tudta, hogy megvan a kormánypártnak a többsége, csak a huszti járásból vagy nem tudom már melyikből sokáig késett a berendelt bocskoros nemeség. A szabadelvűek zajongtak, hogy nyissa már meg a főispán a közgyűlést az öreg excellenciás ur azonban csak mosolygott s gondolta magában:

— Hiszen csak várjatok, majd csinállok én nektek meglepetést.

Az idő azonban haladt s a kormánypárti nemes atyafiak még mindig késtek. Akkor nevetve megszólal az egyik liberális:

— Hiába való az a várakozás, kegyelmes uram. A fiatal Dániel gróffal szétszedtünk mi tegnap minden hidat. Csak a madár repülhet ottan át. Harmadnapba is bele telik, míg ide érnek, a kiket a kegyelmes ur vár.

A megvesztegetés, az etetés-ítás miatt panaszkodunk ma: a régi jó időben az rendes dolog volt. Amelyik megyében kevés volt a nemes ember, ott drága volt a voks; Borsodban, hol a legtöbb köznemes lakott, nagyon olcsón fizették a voksot. Egész nagy községek csupa gatyás nemesemberekből álltak, mint Igriczi, Papi, a honnan az a furcsa népdal szól, hogy:

Igriczibe, Papiba,
Kocsiba jár a liba.

Az egész csáthi járás tele volt gatyás nemesekkel s a csáthi bot csaknem oly hirre emelkedett, ha nem nagyobbra, mint a csengeri. A miskolczi csizmadiák is nagy kontingest szolgáltatnak minden választáshoz. Százötven-kétszáz nemes embert számlált tagjai közé a miskolczi csizmadia czéh s meg kell nekik adni, hogy mindig a szabadelvűekkel szavaztak. A Palóczy választását ők döntötték el. A Szemere Bertalanét is 1847-ben.

Ennél a követválasztásnál azonban még hevesebb volt egy évvel előbb az alispán-választás. Szemerét, a ki igen csekély birtoku s akkor még aránylag fiatal ember volt (az 1848-iki miniszteriumnak is ő volt a legfiatalabb tagja) jelölte a szabadelvű párt másod alispánnak, de mellé egy gazdag uri embert, Szepessy Lászlót első alispánnak. A konzervatívek, kik Borsodban nem fekete tollat, hanem zöld galyat hordtak, Nagy Gidát és gróf Szirmai. Három ezüst huszast és egy szűrt kapott minden nemes atyafi, ki a Szirmay párthoz állt.

Egy kis alkotmányos csatát is rendeztek a konzervatív párt javára. Mező-Keresztes mellett egy csárdánál lesbe álltak s a Szemere párt arra elhaladó kocsi sorát pisztolylövésekkel fogadták az ablakokból. A liberálisok, kiknél nem volt puska, pisztoly, menekültek, a merre tudtak, sebesültjeikkel. De azért Szirmayék mégis megbuktak.

Az új alkotmányos aera óta is voltak ugyan, vannak is verekedések; de mik ezek a régiékhöz képest? Ezek csak verekedések, amazok ütközetek voltak. Az újabb időből csak egy ilyen ütközetet tudok. 1861-ben Nógrádban a sziráki kerületben fordult elő ilyen választás. A Fráter Pál párt megtámadta a Bozó pártját. A fiatal Sréter lóháton kivont karddal vezette rá seregét az ellenpártra. A dengelegi tótok mindjárt megszaladtak, a magyar falukból valók egy darabig ellenálltak a rohamnak, aztán mindnyájan oda hagyták a csatát, halottjaikat is ott hagyva. Fráter Pált egyhangulag kiáltották ki képviselővé a győztesek.

De a képviselőházban visszahúzódott tőle mindenki. Új idő jött, a mikor már nem volt dicsőség a véres mandátum.

V. A.

III.

T. m. b.

✧ **A bérbevétel.** Bedő államtitkárhoz, az apatini kerület jelöltjéhez, nagy tisztességtudással bókol be egy regálebérlő formájú alak. Az *államtitkárnak* már az inas úgy jelentette, hogy apatini ember keresi, tehát az apatini jelölt igen nyájasan fogadja az ismeretlen jövevényt. Ez megmondja a nevét, mely ép úgy lehet Gross, mint Klein, Weiss, mint Schwartz, — vagy akármilyen efféle.

— És mi járatban jött hozzám? kérdezi a szívélyes jelölt.

— Üzleti dologban, méltóságos ur.

— Üzleti dologban? De hiszen én nem vagyok üzletember.

— Azt tudom méltóságos ur, de én meg az vagyok.

— És mi az üzlete?

— Bérbevételekkel foglalkozom. Vezetője vagyok egy apatini konzorciumnak. Leginkább határidőhöz kötött szakmámmunkákat bérlünk ki. Kavicsfordást, gátépitést, fuvarozást...

— Ahia, bizonyosan a választóim befuvarozására akar most ofertet adni?

— Nem csak arra. Mi ki akarjuk bérelni az egész választást.

— Hogy érti ezt?

— Igy méltóságos ur. Méltóságod lefizet nekünk tizenhatezer forintot. Nyolcizat most, nyolcizat a választásra következő nap reggelén, mikor a mandátum már a zsebében lesz. Ennek fejében a kerülettel többé semmi dolga. Ha éppen programbeszédet akar tartani, tessék; de ez sem szükséges. Mi vállalunk el mindent: zászlókat, gyűléseket, multságokat, korteseket, választókat, zenét, kosztot, kvártélyt, szavazást — és garantáljuk a biztos többséget.

— Teringettét — és mivel?

— Mi szolid üzletemberek vagyunk. Pénzünk és kereskedelmi jó hírünk fekszik a vállalatunkban. Referenciáikért tessék az apatini népbankhoz fordulni.

— Forduljon barátom maga, de kifelé.

— Gondolja meg méltóságos ur, az üzlet nem rossz. Mi ugyan valószínűleg nyerünk rajta néhány ezer forintot; de nem annyit, amennyit méltóságos ur veszít, ha nem fogadja el.

— Már pedig én nem fogadom el, magát pedig tisztelt polgártárs, ezennel felkérem, hogy rögtön távozzék.

És a tisztelt polgártárs sajnálkozó vállvonogatással, rögtön távozott.

A konzorcium néhány tagja kíváncsian leste a kapuban.

— No, sikerült az üzlet?

— Dehogyan sikerült. Nem értem ezt a méltóságos urat. Csak hogy engem büszkén kidobhasson az ajtón, inkább kidob egy csomó ezrest az ablakon.

A derék üzletembernek alighanem igaza volt. Mert az apatini kerületben folyik a bérbe nem adott korteskedés és Bedő megválasztása *több, mint bizonyos*.

*

✧ Az elv. A kerület nemzeti párti jelöltje — a ki fejenként 10 frtot ígér szavazóinak — menydörög. »Hát van-e elvetek polgártársaim — ugymond — hát van-e szabad választások, ha eladjátok szavazatokat a kormánypártnak?» . . . Már hogyne volna! rikkant neki vissza egy borizú hang. »És mi az?« kérdezi méltatlankodva a nemzeti párti jelölt. »Az az elvünk, hogy 15 forint jobb, mint 10 forint, mi szabad meggyőződésből a 15 forintot választjuk. És e kerületben fejenként tizenöt forintot ígérő kormánypárti jelölt megválasztása *t. m. b.*»

*

✧ T. m. b. A pártújságok papirosáról mostanában csak úgy gőzölög a düh és elkeseredés az ellenpártok és jelöltjeik ellen s csak úgy áradoz a maguk pártjának és jelöltjeinek éretlen magasztalása. De mindenek felett az bennük a legnagyobb számárság, hogy minden ellenpártinak csufos bukást és minden maguk pártjából *több, mint bizonyos* fényes győzelmet jósolnak. Ezek a jóslatok ördögöt sem érnek, mert azért, a ki meglesz — meglesz, s a ki bukik — az bukik, akármennyire *több* volt is megválasztatása, *mint bizonyos*. De voltaképen a pártlapok minden dühe, elkeseredése, magasztalása és ostoba jóslata csak abból a malicziózus, nyugodt lenézésből ered, a melylyel az újságírók ezt az egész választási komédiát kísérik. minden valamire való újságíró tudja, hogy ebben az örült időben még kevesebbé kell komolyan venni az újságokat, mint valaha. A párt, a jelöltek, a közönség, az újság kedvéért meg kell csinálni mindent, a mi ilyenkor szokás. El kell menni minden irányban a tulzásnak ama legvégső határáig, a hol okos ember előtt, düh, elkeseredés, magasztalás és jóslat, mind csak egyetlen nagy neveltségességben olvad össze. Szóval ez az egész választási campagne az újságíróknak csak egy pokolian bolond móka — semmi egyéb. Különösen az örök *több, mint bizonyos*, kizárólag tréfás hagyományból és minden pártbéli újságírók jókedvű összebeszéléséből kerül oda minden választási hírnek a végére. Az újságíró igen jó értesül arról, hogy a jelöltnek huszonkilencz árva szavazatocskája lesz, az ellenjelöltnek pedig kétezer. Hanem azért minden lelkifurdalás nélkül,

sőt igen vidáman oda vágja a tudósítás végére a stereotip mondatot, hogy az ő pártlapjának kedves jelölt megválasztása: *több, mint bizonyos*. Külömben ezt a három utolsó szót, a budapesti szerkesztőségek, a választási mozgalmak mai előrehaladt stádiumában már nem is szokták teljesen leírni. Csak a három kezdőbetűvel jelzik: *t. m. b.* A többit a szedők már úgy is tudják. S valameddig a megfelelő betűk ki nem fogynak a szekrényeikből, kiszedik a *t. m. b.* jelzések nyomán, százszor és ezerszer, hogy *több, mint bizonyos*.

*

✧ Érthetetlen. Apponyi is, Ugron is, az ellenzéknek apróbb szentjei is, naponként azt beszélnek s azt írják, hogy Magyarországon nincs alkotmányos szabadság, hogy itt mindig azé a többség, a ki veszteget, etet-itat, erőszakoskodik. Az ellenzéki újságok ellenben minden ellenzéki jelölt megválasztását *több, mint bizonyos*-nak mondják. Ha most már a pártvezéreknek is, meg a pártlapoknak is igazuk van, akkor jó, hogy megbukott az Apponyi javasolta kuriai bíraskodás. Mert hiszen az ellenzéki pártvezérek vallomásai alapján majdan az ellenzéki mandátumokat is sorra megsemmisítené a kuria. Hát még uramfia, mi történik, ha véletlenül az ellenzék jut többségre a választásokon? De úgy látszik, ettől az egytől nem fél sem Apponyi, sem Ugron, sem a többi ellenzéki apróbb szent. Egyáltalán nem aggódnak azon, hogy a többség-szerzés honi módjáról mondott igazságokat az ő fejükre fojadják olvasni.

A vármegye pénztára.

Irta: VÉRTESI ARNOLD.

Az egész kisváros tudta, hogy az alispán nem jár hiába a megyei pénztárnokékhöz. Az ilyen kisvárosban mindent tudnak az emberek, nincs az az emberi gyarlóság, amit el lehetne rejtteni előlük, az újjajkon tudják előszámolni minden elkövetett és elkövetendő büneidet s ismerik a legtitkosabb gondolatodat, talán még előbb is, mint te magad.

Az alispánról is tudták, hogy miért jár a pénztárnokékhöz. Lárifári, hogy iskolatársak voltak. Bánja is azt egy alispán. A gymnázium igazgatója, az is iskolatársa volt; hát oda miért nem jár? Csomor Illés az orvos is iskolatársa volt. Meg még más is. Hát miért jár csak a pénztárnokékhöz? Világos, hogy az asszonyért jár.

Az is világos, hogy a pénztárnok tudja. Hogyne tudná? Ki hiszi azt el, hogy annyi éven át észre ne vette volna? Nevetséges beszéd. Persze hogy tudta, de elnézi. Mert kéz kezét most és ha én behúnyom a szememet, hát más is behúnyja a szemét.

A pénztárnok vagyonosodik, gyarapodik. Házat vett, földesket szerez. Miből? Persze könnyű annak, akinek nem néz senki a kezére. Csak épen úgy vizsgálják a pénztárt, hogy a neve legyen. No hiszen szép dolgok fognak itt kisülni majd egyszer.

Évről évre várják, hogy mikor sül ki majd valami disznóság, de nem történik semmi, mindegyre hiába várják. A hivatalos vizsgálat mindig azt jelenti, hogy a pénztár rendben van.

Az asszonyháború sem üt ki. A két nő vajmi ritkán látja egymást. Az alispánné mindig betegeskedik, nyáron át fürdőkön jár, télen otthon nyavalyog, nem megy ki a lakásából s nem szereti, ha hozzá megy látogatóba valaki. Hagyják őt békében, a beszéd is nehezére esik, mindjárt lázas lesz utána s úgy köhög, hogy majd megfűl.

Nem törődik vele, hogy a férje hol jár, merre jár. Azelőtt gyakran gyötörte valami irigy keserű érzés, hogy

férje kószál, mulat, mialatt ő itt sorvad és kinlódik magában. De ha férje mellette maradt, az még jobban boszantotta. Ha beszélt az is baj volt; ha hallgatott, hát az is baj volt. Ugy rémlett a beteg asszonynak, mintha ez az ember itt mellette halálát lesné s mardosó irigységgel nézte élettől duzzadó piros arcját, izmos természetét. Inkább nem akarja látni, nem, nem.

Az alispán maga is szívesen szökött meg hazulról, amikor csak szökhetett. Nem lehetett kiállni otthon az ideges, beteg asszonynyal. A jókedvű csöndes vérű uri ember szeretett egy kicsit elpipázni, elbeszélgetni bizalmas körben a pénztárnokéknál, Kupáéknál. De egy idő óta ez a régi barátság is kezdett bomladozni.

— Mi lelta Danit? — kérdezte az alispán az asszonytól.

Az asszony kissé elpirult. Nem tudja megmondani. Pár hét óta olyan különös Dani, kedvetlen, haragos. Valami baja lehet.

— Az ám, — bölintott az alispán.

De szöveget ütött fejébe az asszony pirulása. Mi a manó ez?

— Csak nem félti komám asszonyt éntőlem ez a csacsi?

Az asszony arra még jobban elpirult s úgy megzavarodott, hogy hirtelenében nem tudott mit felelni.

Az alispán jóízűn nevetett:

— Isten ucsce ugy van. Az az ember megháborodott. Na hiszen kerüljön csak elő, majd megmosdatom azt a tökféjét.

— Kérem, ne szóljon semmit, — könyörgött az asszony remegve.

— Ne szóljak? Hát miért ne szóljak? — pattant föl az alispán. — Hisz régi gyermekkori pajtása vagyok, komája, a gyerekeinek a keresztapja. Hát ki szóljon, ha nem én?

— Kérem, ne tegye. Nem képzelem, hogy milyen ingerlékeny lett. Ha megtudná, hogy szóltam, az még rosszabb lenne. Félek, hogy az csak táplálná ezt az esztelen gyanakodását.

— De hát mióta kezdte ezt?

— Nem tudom. Eleinte csak úgy elfojtva forrt benne. Nem tudtam, mi lelta. Csak zsörtölődött, nem tehettem kedvére semmit, egy-egy durva szót, egy-egy csipős megjegyzést ide lökött, vagy elfordult tőlem s nem beszélt velem. Azelőtt örült neki, ha csinosítottam magamat; most boszankodott, ha szépen felöltöztem. Kit várok? — kérdezte gunyosan. Végre tegnap kitört. Rettenetes jelenetünk volt; még most is reszketek, ha rá gondolok.

— Szegény barátném, — szólt az alispán, — de hát hogy akarja észére téríteni azt a neki vadult embert, ha nem engedi, hogy szóljak neki?

— Várni akarok, míg magától észére tér. Türelemmel és szelidséggel akarom kigyógyítani hóbortjából. Lehetetlen, hogy végre be ne lássa, mily esztelenség az, ami most fejébe fészkelte magát.

Az alispán széles vállait vonogatta:

— Nem tudom, helyes-e ez a maga módja. Én szeretek kurtán, elbánni az emberekkel. A magam részéről így szólnék hozzá: Megbolondultál, Dani pajtás? Azért hogy a kaszinóban valaki tréfából valami számárságot talált neked mondani, te mindjárt megbokrosodol? Aztán még ha valami fiatal ember miatt főne a fejed? De a te vén czimborád miatt, aki legalább tíz évvel látszik vénebbnek mint te magad s aki az ördögnek sem kell!

— No, no, — szólt a szép asszony.

— Ne szakítson félbe, komám asszony. Ami igaz, igaz. Magán is csodálkoztam nem egyszer, hogy ehhez a Danihoz ment csupa tiszta szerelemből, mert hiszen akkor még a szerény kis fizetésén kívül semmije sem volt.

— Szerettem.

— Furcsák magok asszonyok, — dörmögött az alispán. — De majd meglátja, a szelidség és a türelem nagyon rossz eszközök arra, hogy egy gyanakodó embert észére térítsenek.

Az asszonyka bizott magában:

— Csak hagyja, kérem, s tegyen úgy, mintha semmit sem sejtene.

Nyílt az ajtó s lassan, lesütött szemekkel Kupa Dani jött haza. Csaknem alázatosan üdvözölte az alispánt és sietett, hogy előkeresse a csibukját:

— Nem méltóztatol rágyujtani?

— Köszönem, Dani, ma nem. Otthon megérzi rajtam a feleségem a dohányszagot.

— Hja persze a feleséged, — szólt a pénztárnok szórakozottan, csak épen hogy valamit mondjon.

— Nincs mindenkinek olyan felesége mint neked, pajtás, — viszonzá az alispán.

Kupa Dániel sötét gyanakodó pillantást vetett nejeire, aztán elhallgatott.

A beszélgetés csak immel-ámmal, szakadozva folyt. Végre fölkel az alispán Kupa Dani is vette a kalapját, felöltőjét, hogy elkiséri.

— Minek fáradnál? — tartóztatta volna vissza az alispán.

De Kupa Dani csak elkisérte. Hisz az idő is oly szép tavaszi.

Utközben úgy látszott, mintha valamit akarna mondani. Mintha valami nyomná a lelkét. Az alispán várta, hogy szólni fog, biztatta is:

— Nincs valami mondani valód, öreg?

Kupa Dani sohajtott, nagyot nyelt:

— Nincs semmi különös, — szólt tompán.

A kapuban búcsút vett az alispántól, aki bement a lakására. Kupa Dániel még egy kicsit fölnezzet a kaszinoba s éjfél lett belőle, mire haza ment.

Másnap a főjegyző mondja az alispánnak:

— Ez a Kupa Dani nagyban kártyázik egy darab idő óta. Azt mondják, hogy tegnap este is elvesztett vagy ezer forintot.

Az alispán megdöbbsent:

— Ezer forintot? Tyű az áldóját! Egészen megbolondult az az ember?

Kiüzent a hajdujával:

— Küldjék föl a pénztárnok urat.

Kemény dorgáló beszéddel fogadta a belépőt. Az lesütött fejjel, komoran halgatta egy darabig, aztán mogorván visszafelelt:

— Te tartasz nekem erkölcsi prédikációt? Te?

— A saját érdekedben, te boldogtalan. Hát mi ütött beléd, hogy ilyen idős korodban neki bódulj?

— Mindenki ott keres szórakozást, ahol talál, — mormogta a pénztárnok.

Az alispán megfenyegette:

— Vigyázz, rossz vége ne legyen.

Kupa Dani daczosan fölemelte fejét s szeme közé nézett az alispánnak:

— Micsoda vége lehetne? A pénztárt akarod megvizsgáltatni?

— Azért hivattalak.

A pénztárnok elsápadt. Ajka megmozdult; szólni akart, de aztán összeharapta ajkait és hallgatta.

Az alispán csak annyit mondott:

— Holnap minden rendben legyen.

Azzal elváltak.

Rettenetes hosszú lett a délután az alispánnak, nem tudta, mivel töltse el. Nagyon bántotta a gyermekkori pajtásának a dolga. Már bizonyos, hogy az a szerencsétlen ember hozzá nyult a rá bizott pénzhez. Remélhető

ugyan, hogy holnapig helyrepótolja, hiszen háza van, földjei vannak, tud valahol kölcsönt szerezni. De ezt a dolgot most már nem hagyhatni annyiba. Hogy bírassák tovább is reá a pénztárt?

a gondolatoktól. De hová? Ilyenkor mindig Kupáékhoz szokott elmenni. Most már annak is vége. Nem járhat tovább ennek a szerencsétlen embernek a házához. Nem tudna többé barátságosan beszélni vele, nem ülhetne le

A jubiláló »Fővárosi« igazgató választmánya.

	Id. Bún József.	
Budai Goldberger Bertalan.	Rupp Zsigmond.	Ifj. Luczenbacher Pál.
Loisch Ede.	Busbach Péter.	Nászai Mór.

Más részről meg hogy bocsássák el a szolgálatból? Ha maga adná is be a lemondását, mégis azt mondaná mindenki, hogy sikkasztott, azért kellett elmennie. Aztán az asszony, a gyerekek, mit csináljanak azok szegények, hová legyenek? Az alispán menekülni szeretne ezektől

asztalához mint eddig, nem foghatna vele kezét. Ugy érezné, mintha saját kezét is bemocskolná. Nem, nem, ezt többé nem lehet. Haragos léptekkel jár végig a szobáján, csak úgy reng a palló izmos teste alatt. Két keze ökölbe szorul s a szive egészen elfacsarodik. Hát nem

csudarság ez, hogy így kell megválni gyermekkori jó pajtásától? S az asszonyt, azt az áldott, kedves, szép teremtet, akit örült az embernek a lelke ha láthatott, hát azt sem fogja többé látni, csak úgy messziről? S a gyerekeket, akik örvendezve ugráltak körülte? Hát ebből a kis paradicsomból, ahol oly kellemesen töltötte idejét, ahol valami jóleső meleg verőfényét érezte annak a családi életnek, ami otthon hiányzik neki, hát innen most már száműzve lesz?

Boszusan indult a kaszinóba. Eh, legalább emberek közé megy, mert itthon nem állja ki.

Csakhogy a kaszinóban minden embert a kártya mellett talál, csak egy pár vén pénzügyi tisztviselő bújja az ujságokat az olvasó szobában. Az alispán még haragosabban távozik, mint ahogy jött.

Hová menjen már most?

Csak lézeng az utcán s azok a mardosó gondolatok folyvást üldözik és egy kedves vidám asszonyka képe csalogatja.

— Igazán bolond az ember, — mormogja magában az alispán.

Ugy huzza valami. A szokás, gondolja magában, csupán csak a megszokás. Nagyon nehezen fog neki esni, hogy leszokjék. De meg kell történni. Hogy férne az össze a becsülettel, hogy tovább is barátságban maradjon Kupáékkal? Ő a vármegye első tisztviselője nem czimboráskodhatik egy sikkasztóval.

Lehet, hogy az az ember megtér. Sőt: az alispán biztosan hiszi, hogy elég volt ez a rájlesztés, nem lesz vele több baj. De mindegy, a barátságnak vége.

Nagyon leverten tér haza az alispán. Otthon a felesége még betegesebb, még idegesebb s még fanyarabb mint rendszeren.

Nem akart a vacsorához sem kijönni s az alispán egyedül vacsorált, aztán pipázó szobájába húzódott.

Késő este már tíz óra felé egy czédulát adnak át az alispán urnak. Kupáéktól hozta egy cseléd. Csak pár sor az egész. Az isten irtalmára kéri Kupáné az alispánt, hogy siessen azonnal hozzájuk.

A kapu még nyitva volt Kupáéknál. Az asszony a kapuban várta az alispánt.

— Jöjjön, jöjjön, — szólt megragadva kezét.

Egész testében reszketett s mikor bementek a szobába, akkor látta az alispán, hogy a szép asszony halál-sápadt s a rémülettől kimeredtek szemei.

— Mi történt? kérdezte az alispán.

Az asszony alig birt szólni, fulkodolva, akadozva. Férje iszonyú állapotban jött haza az este, fenyegette, hogy mindnyájukat megöli, az asszonyt, a gyerekeket, aztán magát is főbe lövi.

— Oh, ugy félek! És nem tudtam kihéz fordulni. Védelmezzon meg. Szabaditson meg bennünket.

Az alispán megnyugtatta a remegő nőt:

— Ne féljen, meg fogom védelmezni magát is, gyermekeit is.

Aztán kérdezte, hol a férje?

Az asszony nem tudta:

— Elrohant, de visszatérhet. Oh, ne hagyjon el.

Reszkető keze az alispán kezét szorongatta s félelmetől elalélva simult hozzá, ótalmat keresve.

Ugy ültek ott egymás mellett sokáig, nagyon sokáig. A gyerekek már régen aludtak a másik szobában. Ők csak ketten ültek ott, alig váltva egy-két szót, míg végre egészen elnémultak.

A férfi érezte, mint kezd vére lázasan lüktetni a hozzá simult női test melegétől. A gondolatok kezdtek összevaradni fejében, aztán egyszerre nem tudja, micsoda homályosság borította el agyát, félig kábultan magához ölelte a nőt s forró ajka reá tapadt a nő ajkaira.

Az nem ellenkezett.

— Megment? — susogta reszketve.

— Megmentem, édes, megmentem, — igérete a férfi.

Mikor Kupá Dániel éjfél felé haza jött, mámorosan, őrvongó kétségbeeséssel, mert hiába kártyázott, újra vesztett, megriadva tekintett az alispánra, aki ott várt reá s feleségére, aki egy sarokba húzódva, arcát kezeibe temetve, keservesen zokogott.

— Azért jöttem, — szólt az alispán, — hogy rendbehozzam a dolgot. Kifizetem érted, ami a pénztárból hiányzik? Mennyi az?

— Tizenkétezer forint, — dadogott Kupa Dániel.

— Jól van, reggel jöjj be hozzám.

S az alispán köszönetet sem várva, eltávozott.

Komor, boszus gondolatok közt haladt haza felé s lehorgasztotta fejét.

— No már most, — mormogta magában, — csaknem olyan gazember vagyok mint Kupa Dani, vagy tán még nagyobb.

Krónika II.

A kiutasított hölgy.

— okt. 23.

Gerbeaudnál, avagy Kuglernél — ki ne ismerné e nevet? — megesett, hogy egy fiatal hölgyet tapintatosan kiutasítottak. Az eset nagy feltűnést keltett, mivel a kiutasított hölgy bírósághoz fordult s mivel Gerbeaud vagy Kugler igen kedves találkozó helye az ugynevezett befo-gadott társaságnak.

Mondják, hogy a kiutasítást a hölgy feltűnő toillette-je és feltűnő viselkedése okozta. Mindakettő olyan volt, hogy az üzlet kedves tulajdonosnője joggal féltette rendes, distingvált közönségét az ilyen oda nem való elemek inváziójától.

Ez ellen voltaképpen, a kiutasított kisasszonyon kívül senkinek sem lehet kifogása. Ha Gerbeaudné félti a rendes publikumát a rendkívüli publikumától, hát megteszi intézkedéseit, ahogy jónak látja. Az bizonyos, hogy az a hölgy másodsor nem teszi be odá a lábát.

Csakhogy van ám bökkenője is a Gerbeaudné asszony finom érzékenységének öltözködés és viselkedés dolgában. A pórul járt hölgyről kisült, hogy szini növendék s mivelhogy véletlenül összeveszett a mostoha anyjával, most garçon életet él. Maga, Gerbeaudné szerint pedig a hölgy alkalmazottja volt a divatos czukrász üzletnek s czukrász kisasszonyhoz méltatlan magaviseleteért elbocsátatott. Mind a két verzió szerint föltehető, hogy Gerbeaudné kissé kiméletlen fellépése nem tépett örökké vérző sebeket a sajnálatraméltó hölgy önértetén.

A konkrét esetet tehát bátran bizhatnánk a bíróság ítéletére, mely ha marasztaló lesz is Gerbeaudnéra nézve, nem lesz rehabilitáló a kiutasított hölgyre nézve. De mégis csak elgondolkodik az ember, a mikor a nyilvános toillette- és magaviselet dolgában cenzura alá fogják a benyitókat.

Hiteles értesülés szerint a feltűnő toillette a következő volt: amazonkalap négyszögletű alappal, himzett

fekete nemezből, nilus-zöld selyemdisszel és fekete tollakkal, fehér kócsaggal. Alj sárgás beige színű zibelineből, világos dohány színű figaróval és elefántcsontszínű, mintázott brokát mellény atlac övvel. Magassarku fekete lakk-félczipő.

Szakavatott asszonyoktól kérdeztem: mi ebben a toiletteben a feltűnő? Nagyobb részük azt mondta, hogy sokba kerül s kitűnően kell megszabni. Az egyik szereztetreméltó szakvélemény lapidárisan csak azt mondta, hogy ezen a toilettel a feltűnő csak a gyalogjárás.

Tehát, a ki ilyen toilette-el fogaton érkezik Gerbeaudhoz, annak nincs mitől tartania. Csak gyalog ne érkezék.

Már most tessék megkérdezni Szénássy Gyulától, a ki a legkülönlegesebb párisi cikkekét árulja, hány tisztességes hölgy-vevője érkezik gyalog a boltjába s vásárolja a különböző színes creponokat, zibelineket, brokátokat, selymeket! Tessék végig menni egy napsütéses őszi délben a váci utcán, hány kábitó toilette kívánczik az aszfaltról kocsiba! Való tény, hogy e hölgyek jobban tennek, ha fogat hiányában egyszerűbben öltözködnének, mindamellert mégis csak tisztességesek. Szóval a budapesti középosztály asszonyai, leányai nem tudnak bánni a párizsi divattal. De azért csak van jussuk egy szelet fagyaltra a Kugler boltjában, vagy nem?

Ez a kérdés nem a megtörtént tényre vonatkozik, csak a megtörténhetőségre. Melyik bankdirektor vagy termény nagykereskedő felesége, ha szép és nem tud öltözködni, bizonyos benne, hogy Gerbeaudéknál nem találják shoking-nak a toilette-jét? A fogat sem biztos menedékével, mert hátha Gerbeaudné téved és azt hiszi, hogy gyalog jött?

Látni való tehát, hogy a Kugler boltbeli törvényszéki hír átcsap a magasabb társadalmi tudományba. Tessék izléssel öltözködni, vagy ne tessék Kuglerhez járni! Igen ám, de a mikor a Kugler-vágy és a rossz izlésű öltözködés kapcsolatos fogalmak! Hiszen a terézvárosi varrólánykának nem jut eszébe Kugler, erre csak azok gondolnak, a kiknek van éktelenül szép ruhájuk s valahol mutogatni is szeretnék.

De hadd fordítsak egyet a dolgon. Egy legénykörökben előnyösen ismert budapesti ház, mely sem nem kereskedelmi, sem nem családi, bájos leánykái hármásával (mert sokan vannak) szoktak délután kikocsikázni. A centrálkávéház ablakából láttam a kedves virágszálakat az elegáns magánfogaton egy keskeny, sötét utcácskából kirobogni, gyönyörűen, fogathoz illően öltözködve. A kedves hölgyeket sokszor találtam a Stefánia-uti kocsikorzón, elvegyülve a grófkisasszonyok fogataival és nem kevésbé gyakran láttam az ismert fogatot a Kugler boltja előtt is vesztegelni. Tudvalevőleg e kedves hölgyeket még nem utasította ki Gerbeaudné, a ki különben nem is ismeri őket. De hát ebből pláne az következne, hogy az üzlete jó hírnevére féltékeny cukrászasszony minden egyes látogatójától tudakolja meg, hogy mely utcában, mely házban lakik?

Ugy-e bár, követelésnek ez egy kicsit sok? Nemcsak Gerbeaudnak, hanem az ismeretlenebb vendégeknek is.

Elvégre egy szelet fagyalt, egy csésze csokoládé, ha Gerbeaud-féle is, nem éri meg, hogy az ember előbb erkölcsi bizonyítványt szerezzen, vagy pláne az életét is istennek tetszően rendezze be. Különben is tudva vagyton, hogy a Gerbeaud kemenczéje nemcsak az erénynek épült. Sok bűnös csók csattant már el piros ajkáról, melyek a Kugler-cukroktól édesedtek meg. Sőt merem állítani: a világhírű Kugler-süteményeknek nem elenyésző csekély mennyiségét a szerelem fogyasztja, nem pedig az imádság.

A kisasszony feltűnő ruházata mellett azonban kaczerkodott is. Az már súlyosabb delictum. Kaczerkodni ugyanis azt teszi, hogy a fiatal hölgy animált szembeszédbe ereszkedett urakkal, akik nincsenek neki bemutatva. Csakhogy kérem szeretettel, azt a szembeszédet értenie kell annak, aki észreveszi és megbontráncozik rajta. A szeretetreméltó Gerbeaudné asszony pedig aligha félre nem érti a szempillantások szótárát, különben nem hatott volna rá az ujság ingerével. Ó a hol cukrokat és csokoládét mérnek, ott a szemek soha sem némák. Legalább a férfiszemek nem. De meg nem is vakok. A Gerbeaud-üzlet férfi vendégei aligha a bonbonok kedveért látogatnak oda el, inkább a szemeik gyönyörűségére. És édes istenem, ugyan hol látni szebb hölgyeket, mint a Gizella-téri elegánsan diszitett termekben, a hol a pultok előtt majdnem annyi a szép hölgy, mint a pultok mögött!

Lám, a kiutasított hölgy is valamikor, szebb időben élvezte a polgárjogot a Gerbeaud-féle pult mögött. Ma persze már szini növendék. Jó barátaim közül meg sokan ismernek rá egy-egy színinövendékre, aki ezelőtt a Kugler boltjában volt alkalmazva. Sőt egyik-másik most is alkalmazva van ott és a Gerbeaudné mindenre kiterjedő figyelmét eleddig ki tudta kerülni. Nos, e gyönyörű teremtéseknek igen élénk szemjátékuk van s egyik-másik rendes látogató erősen, teljes nyilvánvalósággal gyönyörködik benne.

És sok-sok elegáns fogatból plebejus gouvernanteok szállanak ki a Kugler bolja előtt, ártatlan kékvérű csemétékkel, az édességeket kedvelő urak ezeknek is bemutatják magukat — szembeszéddel, sőt az igazi törzsközönség, mely a Kugler-boltnak megadja az előkelőséget, szintén tudja, merre nézzen.

Mindezekkel nem a Kugler-üzlet tisztességét akarom csorbítani, ellenkezőleg, arra akarok rámutatni, hogy mindezek mellett a Kugler-bolt mégis a legelőkelőbb cukrászbolt, ahol az előkelő és tisztességes hölgyek szívesen uzsonnálhatnak. S nincs nyilvános hely Budapesten, se cukrász, se divatáru, se másnemű bolt, ahol ezek a feltűnő ruhájú, kaczerkodó teremtések meg ne fordulnának, az üzlet jó hírnevén, éppenséggel nem ejtven csorbát. Mert elvégre is nagy városban élünk, a hol az ember megválogatja ugyan a társaságát, de nem az embereket, akikkel egy levegőt szí. A legelőkelőbb hölgy is tudja, hogy a Kugler bolt ajtaja magától csukódik akárki mögött s kitűnően beletanulta magát az ujkori demokráciába, mely abból áll, hogy a vigadó nyilvános parketjén, szatúcszlányokkal egy colonne-ban, ugy tudja járni a négyest, mintha csak teljesen entre

nous volna. A grófasszonynak, a ki Kuglerhez jár, az a feltűnő viseletű hölgy csak levegő, akin keresztül néz, nem is látva őt meg. Aki pedig közöttük pedig olyan érzékeny, mint Gerbeaud-né, az úgy sem jár hozzá, hanem ki a Parkklubba, mely éppen annak készült, hogy az érzékeny előkelő hölgyek igazán entre eux leheszenek.

Mindennek a sok beszédnek a vége az, hogy Gerbeaudné francziának egy kicsit német érzelmű és Budapestet az ő jól öltözködő előkelőségével Krähwinkel-nek nézi. Soha se féltsse üzlete jó hírnevét a feltűnően öltözködő hölgyektől és sohse tartson attól, hogy az előkelő köröket elveszti a feltűnő körök miatt. A derék czég úgy látszik, olyan elfogult, mint a férjek szoktak lenni, akik a feleségük dolgáról legutóljára értesülnek. Gerbeaudné is csak ezután fogja megtudni, hogy a társaság, mely üzletében megfordul, előkelő ugyan, de már régen — vegyes.

Flaneur.

Az új Kuria építője.

Az új igazságügyi palota előtt nem egyszer eszembe jutott, hogy szinte csoda, hogy minálunk akad ember, a ki egy ilyen dolgot kitervel. Honnan is kapjon egy magyar építész külső impulzust hasonló alkotásokra? A közönség iparszámba veszi az építészetet, a kritika nagyobára csöndesen elvonul az új paloták alatt a színházak felé. Az igazi építész, a ki nemcsak a főkönyve, hanem a maga belső világa számára is dolgozik, csoda, ha nem érzi magát fölöslegesnek. Ha készen áll egy új palota, az emberek azt mondják rá, hogy szép, meg azt, hogy ime mennyire halad a főváros, a lakók pedig beköltözködnének. Az építész megszűnt építész lenni, a mint a házi urtól felvette a honorárium utolsó részletét.

Multkor egy társaságban szóba került az új igazságügyi palota. Azt mondták róla, hogy nagyszerű. Valaki még alkalmat vett magának annak a kijelentésére, hogy az építészlet megfagyott zene. Ez a frázis kellemes átmeneti mottó gyanánt szolgált a zene témájához, melyhez tudvalevőleg mindenki ért. A társaság pedig hálás volt, hogy ilyen ügyesen menekülhetett ki az építészlet veszedelmes utvesztőjéből.

Talán fanyar izűek ezek a szentenciák s éppen nem árulják el, hogy az új igazságügyi palota szemlélete közben támadtak. De körülbelül magukban foglalják a társadalom tágabb köreinek építészeti esztétikáját; bemutatják azt a környezetet, melyben a mi építészeink az ő terveiket megfogalmazzák. S hogyan van mégis, hogy ebből a terméketlen talajból olyan ritka szép alkotások tudnak kinőni, mint a milyen ez a palota.

Sok talentum és germán szívósságu akarat kell hozzá. Azután olyan lelkiismeretes tanulmányok, mint a milyeneket Hauszmann Alajos, a palota tervelője, a külföldön végzett. Hauszmann most éppen ötven éves, de az eddig végzett munkája elég volna egy egész emberéletre. Bár olyan nagyszabású palotákat tervelt, mint a New-York-palota, a törvénykezési palota, a fiemei kormányzó-sági palota, a technológiai muzeum, azután a Batthyány és Kőburg paloták s kívülök számos tudományos és közintézet palotája, mégis ebben az új igazságügyi palotában nyilatkozik meg legnagyobb ereje s legtisztább ízlése.

Nem látni az egyéniségét sehol oly tisztán és nyíltan, mint ebben az építményben. Nem ösmerem Hausz-

mannt, de azt hiszem, hogy nagyon erős lelkű lehet. Ez az ember egész tömegeket kap meg a két kezével s oly energiával rendezi az épülettést tagjait, mint egy kitűnő hadvezér a hadosztályokat. Tessék csak a második emelet alaprajzának konturvonalaikat megszemlélni: szebb vonalban alig rendeztek el hasonlóan hatalmas tömegeket. Tessék megnézni, hogy micsoda erő van elraktározva ebben a rusztikában, hogy magán tarthassa ezeket az erőteljes oszlopokat s a két kampanilét. Tessék figyelembe venni, hogy csak egy részletet említsek, az emeleti ablaksor záróköveit, elegáns vonalakba vágott valóságos sziklakat, melyekből kiérzik, hogy hatalmas súlyt kell tartaniok.

Ez a sok energia, a miről ez a palota az ő könyelvén beszél, szinte vaskossá tenné más ember kezében az egész épület-komplexumot, ha nem szegődnek hozzá az ízlés elegenciája. Hauszmanntól a New-York-palota udvarában láttunk példát arra, hogy mily könnyeddé, derült hangulattal teljessé tud tenni egy nagy tömegű épülettést is. Az igazságügyi palota főhomlokzata még tisztább nyelven beszél erről a tehetségéről. Hogy elveszzen minden vaskosság: beljebb toltta az emeletek alaprajzát, pompás oszlopsort emelt eléje s a középrizalitre, szellős kampaniléket épített a nagy kövekből összerótt rusztikára s ezeket a kampaniléket épp oly könnyed határu hidakkal kapcsolja össze a timpanonnal. Ettől a kiképzéstől hirtelenül nyugodt derűtség üli meg az egész homlokzatot s a palota minden ereje daczára is könnyeddé válik.

Ugy látszik, hogy Hauszmann az épületre ráparazolta minden talentumát. Talán ez a legkedvesebb gyermeke, melyet a leggondosabban nevelt s melyet a legigazabban szeret. Nemcsak a nagy építész tudását ültette bele ezekbe a fehér kövekbe, hanem azokat a megengedett apró fúfangokat is, melyek érdekes ízt adhatnak ezeknek a komoly műveknek. Ilyen nagystilű művészi érzékről szól például a palotának festői felső kiképzése, az az érdekes vonal, mely kiemeli az épületet az ég kék hátteréből. Festői dísz dolgában azonban a legmagasabban áll az a fejedelmi lépcsőház, melyben az imént folyt le a záróköletétel ünnepélye. Hauszmann ennek festői hatását szolid fúfanggal tudta emelni azáltal, hogy a lépcsőház előcsarnokát puritán egyszerűséggel képezte ki. Fehér falak, fehér mennyezet, egyszerű fehér toszkánai oszlopok fogadják itt a belépőt, de alig néhány lépés után ime hirtelenül előttünk fekszik a lépcsőház márványpallója, előttünk állnak fekete és veres oszlopai, mik fölé gazdag freskóval díszített mennyezet borul s ez alatt jobbra-balra fehér márványlépcsők vezetnek a gazdag balüsztrádokkal beszegett csarnokokba. Szinte tér- és anyagpazarlásszámba mehet az a dísz, melytől a lépcsőház ékes. A jó ízlés határában belül felhasználta itt Hauszmann a belső díszítés minden eszközét és anyagát, a színes ablakoktól kezdve a stilizált légfűtési rácsokig. Emellett sok új motívummal ajándékozott meg minket ezen a helyen, köztük talán első helyre tennők a kétoldalt felvezető lépcsők sárga márványból faragott korlátait, melyek mozgalmas vonalaikkal szinte utalnak a lépcsők rendeltetésére.

Érzem, hogy eltértem tulajdonképpen célomtól, Hauszmann helyett az ő új alkotását mutatva be. De olyan stílus művészembernek, mint a milyen az új igazságügyi palota építője, alig akad jobb bemutatója, mint a milyen a saját műve lehet, a mely egész lelket és talentumának minden árnyalatát pontosan besugja, elárulja a világnak. Igaz, hogy olyan nyelven, a melyet sok ember éppen nem hajlandó megtanulni. Pedig érdekes és érdeemes egy-egy grammatikai lecke egy olyan tanító szájából, mint a milyen Hauszmann.

Asszony irgalma.

Irta : PAUL BOURGET.

I.

Mult februáriusban Párisból Nizzába mentem a karneválra. Toulonban megálltam, hogy meglátogassam Georges de Baltine barátomat, ki Port-Crosn, egy Hyéresszel szemközt levő szigeten, vadászatot bérelt s engem is meghívott. Meg kell vallanom, hogy puskámat csak az illendőség kedvéért vittem magammal e kirándulásra. Régi vágyam volt egyet fordulni e kevéssé ismert szigeteken, melyeket a régiek Stoechades — sorban állók — néven ismertek, a középkori barátok pedig Aranyszigeteknek hívtak, nyilván a napszállatkor sárga érczes fénnel ragyogó, csillámtartalmu bércei miatt. Hányszor néztem a hyéresi magaslatokról a halavány kék ég s a sötét kék tenger között e szigetek hosszú erdős vonalát és sziklás partjait! Olaszországba vagy Görögországba menve, hányszor hajóztam el e partszakadékok mellett oly közel, hogy láthattam a porquerolessi és port-crosi mély fenyes völgyeket, a bagaudi tar sziklát meg a titáni vad pusztaságot! Különösen egy éjszaka oly erős és édes párája hatott hozzám a fűszeres növényeknek — a bozót e szagát mind ismerik, akik valaha Korzika közelében jártak — hogy ez az illat aztán valósággal napokig kísértett. Hogy mondtam volna hát nemet egy kedves czimborámnak, aki módot adott nekem, hogy kielégítsem évek óta nyugtalan kíváncsiságomat.

Mi francziák igazi művészek vagyunk benne, hogy szép hazánk legszebb zugait szinte hozzáférhetetlenekké tegyük. Beérjük az idegen vidékekkel, melyek nyomába se léphetnek a mieinknek. Az a kirándulás igen kényelmes lenne, ha Hyéres és a szigetek között jó összeköttetés volna. De nincs: tehát valóságos utazás oda jutni. Meg kell hálnunk Toulonban, honnan reggel hét órakor indul a kis gőzös, mely dél felé ér Port-Crosba, minek utána megállott Porquerolleson is. A két hajócska azonban csak négyszer jár hetenkint, fölváltva, a régi hajógyár mellől. Ez a part verőfényes délutánokon oly melegen hat a szemre. Ott van Puget két hősies Atlasza; durva, vonagló kariatid-testök erkélyt emel. Mikor ama februáriusi reggel kiertem ide, még csillagos volt az ég. Alig hogy szürkülni kezdett; a kikötőt burkoló ködben kísértetes alakot öltöttek a nagy rév sötét vizében álló hajók. De az immár nyílt kávéházakban lobogott a gáz, és a kőparton, hova kocsi nem jár, hallatszott a siető járókelők lépteinek kopogása. Egymást érte a sok egyenruhás kapitány, matróz, tengerészkatona, tisztviselő, kormányos és hajós inas. Valamennyi didergett még az álmoságtól és gyorsan szedte a lábát, hogy ne fázzék. Magam is éreztem, hogy hideg van. Mikor megérkeztem Párisból, olyan langyos provencei délután volt, akár csak tavasszal. Bár nem egyszer tapasztaltam már ez égalj ellentétes és csalóka voltát, e kirándulásra csak egy vékony felöltővel indultam, s most igazán vaczogott a fogam. Meglehetősen aggódva néztem a gőzösre, melyen öt órát fogok tölteni. Vagy hatvan tonnás lehetett; és maga a takarékos egyszerűség. Az utazók helye egy körskörül üveges, alacsony, fapadokkal butorzott zugoly. Fűtésnek semmi nyoma. A hajó orrában, a lépcső mellett, kis öntött vas kályha piroslott a szabad ég alatt: a szakács, azaz, hogy egy matróz a legénység reggelijét főzte rajta, s a serpenyőből ördögűző fokhagymaillat csapkodott ki. Még három más matróz, a gépész, a fűtő és egy hajósinas volt a legénység. Délszaki nyugalommal készülődtek az indulásra; vagyis lerakták a fenékre a Porquerolles és Port-Cros egynehány száz lakosának szánt

ládákát meg kosarakat. Asszonyok érkeztek holmi czókmókkal és tájnyelvőkön a lelkére beszéltek a hajósoknak, hogy gondjok legyen a holmira. A legények abba hagyták a munkát és fecsegték az asszonyokkal. E tengeri postakocsi rakodásának jámbor falusiaságába festői elemet vegyített a matrózok erős típusa. A fekete szem, a sötét arcz, az éles vonások mind rávallanak a szaraczen eredetre, mely még igen szembetűnő e partvidéken, ahol a hegységnek még Maurette a neve, az afrikai kalózzárás emlékére. De a régi korzárók ez ivadékainak csak az ábrázata rettenetes. Fecsegték, kaczagtak, hadonáztak, haszontalankodtak ott a kapitány füle hallatára. A kapitány vagy ötven esztendő, kékszemű, igen piros képű nagy vasgyűrű volt, és rangjára csak a paszomántos fekete posztósapka vallott. Különben szakasztott olyan ruhát viselt, mint a legényei. Nadrága durva kék vászon kamásliba volt gyürve. Maga is megfogta a dolog végét, nem nagyképűsködött, nem teketóriázott: hol egy csomagot lóditott arrább, hol ládát eresztett le, hol személyes megbízásokat fogadott el, hosszasan tárgyalván. A készülődés lassúsága sejtette, hogy aligha indulunk el pontosan, hét órakor. A földéleten még mindig nagy rakás málha hevert. A kürtőből nem jött füst. Az utasok se igen siettek; mert mikor lenéztem a kabinba, láttam ugyan plaidgöngyöket, két utitáskát meg egy puszkatókot — nyilván ez is Baltine egy vendégének a holmija volt — de ember nem mutatkozott sehol. Kezdtém a gyanupörrel élni, hogy valami olyan provencei »bonyodalom« készül, ami a napfénynél s az olajerdőknél is jobban hirdeti Olaszország közelségét — és a kapitányhoz fordultam:

— A Gyöngy ma nem indul a szokott órában?

— Hát nem tetszett olvasni a hirdetést, amit ott elől kiragasztottunk? — felelt a kapitány. — Madagaskari katonákat várunk, a porquerolessi szanatóriumba szállítjuk őket.

— De mikor ragasztották ki azt a hirdetést? — szól mögöttem egy dühös férfi hang. — Alig fél órája. Láttam, mikor kiragasztották. Itt voltam.

Háttra tekintettem és ráismertem egy urra, akit az imént láttam sétálni a parton. A homályban nem tűnt szemembe öltözte, mely most azonnal elárulta, hogy a puszkatók csak az övé lehet. Vagy harminczéves, szép erős fiu volt. Tagbaszakadt voltát növelte a sokszebű, bolyhos, nyilván angolországi vadászulster. Ugyanebből a szövethől való sapkája, vastag, kötött keztüje, nehéz, sárga czipője fejezte be az elegáns és szolid sportsman képét. Legott megismertem benne a vérmes temperamentumu gazdag embert, ki életét az erős testgyakorlatnak szenteli, de pompás kényelemben. A franczia nemesek közt sok van ilyen, mióta a birtokok csökkenése falura szorítja őket. Ez emberek rendesen katonáskodáson kezdik. Mint lovastisztek szolgálnak, míg meg nem házasodnak. Aztán lemondanak és jószágukon élnek meglehetősen durva, egyhangu, de egészséges életet. A mesterkétebbek, kiknek még van egy palotácskája Párizsban, a nagyvárost csak alkalomnak tartják, hogy hetenkint többször vadászszanak, minden nap lovagoljanak és a clubban, a vendéglőben vagy az ismerősöknél a finomabb konyha remekait élvezzék. Ez a még mindig nem eléggé megfigyelt karakter a nemesi előítéletek és az igazi arisztokratá hagyományok, a vallásosság, néha buzgóság és a materializmus, a férfias tevékenység és a gyermekeskedés furcsa elegye. Van valami parasztos ezekben az izmos fiukban, akik oly közel élnek a földhöz és mint a parasztok, tudnak egyszerűek és furfangosak lenni. Jóképűségük a legvaskosabb önzést takarja. Aki mindig az állatok közelében él, végre maga is hasonló lesz hozzájuk.

— Igenis, — beszélt tovább a fiatalember, — önként csak ma reggel tették közzé a menetrendváltást, láttam.

De, — fordult hozzám és nem is tartotta érdemesnek hogy a hangját halkítsa, — ezek a déliek hasznavehetetlen ficzkók. Mindig van itt valami galiba... A kormány pedig, hiába van tele a kikötő hadi hajóval, ilyen klepsidrara rakatja a betegeit! Bizonyosan valami választási hunczutság lappang a dologban.

(Folytatás következik.)

Félszázados jubileum.

Nem tudom ugyan, hogy hány éves a világ, de megvagyok róla győződve, hogy a legutóbbi ötven év alatt többet fejlődött, mint az előbb lezajlott évezredek alatt. Hajdanában az ember egy talpalatnyi földön mozgott, ma az egész világon mozog.

Minden országban nagy volt a fejlődés ötven év alatt, de Magyarország ötven évvel ezelőtt született. Milyen érdekes dolog is lehetett az, hogy a negyvenes években Buda és Pest között tél idején, mikor a hajóhidat felszedték, s a jég miatt csónakkal sem lehetett közlekedni, teljesen megszakadt a társadalmi és az üzleti kapocs. Abban az időben Pesten a pesti hazai takarékpénztár és a Kereskedelmi bank volt a két egyetlen hitelintézet, aminthogy az egész országban sem sokkal több volt. Csakhogy ha a budai szőlőgazda, mert akkoriban egész Buda szőlőgazdákból és kapásokból állott, no meg egy pár honorációr, ha az a budai ember őszszel betette a pénzét a takarékbba, akkor télen jól lehet a legnagyobb szükségben, sem tudott hozzáférni, mert hiába a hajóhid téli álmát aludta.

Ebben az időben indult meg Magyarországon az egyetemes gazdasági fejlődésre irányuló mozgalom. A mozgalom apja Széchényi István volt. Sok-sok magyar takarékpénztár üli most a milléniumra félszázados jubileumát. Ez mind a Széchényi gyermeke, ki közvetlenül az ő alapítása, ki meg az ő hatása alatt jött létre. Ha ma gazdasági életünk van, azt mind neki köszönhetjük, mert ő vetette meg az alapját

*

Akkoriban keletkezett Budán a budai takarékpénztár is, mely most jubilálta ötvenéves fennállását. Ez az ötven év sok idő a mi takarékpénztárainknak. Az angol bank kétszáz esztendő alatt nem sokkal több viszontagságon ment át, mint a mi pénzügyintézetünk ez ötven év alatt, mikor annyiszor állottunk egy hajszálnyira a megsemmisüléstől. Gazdasági bizonytalanság, érték és pénzdevalváció, egész valuták megsemmisülése, háboru és szabadságharcz, azután meg abszolutizmus, meg új rend a kiegyezéssel, válság a gazdaság minden terén, mely 1873-ban még megsemmisüléssel fenyegette az akkori üzleti világot, s azóta is annyi gazdasági csapás, hogy kevesebb szívóssággal alig lehetne mindennek a végeredménye az az óriási fellendülés, melyet ma konstatalhatunk. Mikor a most jubiláló egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár törzsintézete megalakult, akkor még az a 100.000 pengő forint, amely alaptőkéül szolgált az intézetnek, nagy pénz volt. Ma a részvénytőke már több mint negyedfél millió forint, s a tartalékalapok meghaladják az öt milliót.

Wodianer Sámuel volt a budai takarékpénztár alapítója. Ő felismerte, hogy az ország fővárosában még sem lehet egy hajóhid feltétlenül mértékadó az üzleti viszonyokra nézve, s Rósa Lajos ügyvéddel együtt Budán lakarékpénztárt alapított. De ez nem ment akkor olyan könnyen, mint ma. 1844 októberében nyújtják be irásban kérelmüket Buda város nemes tanácsához, s míg ez a

helytartótanácsot és kancelláriát megjárta, addig hosszú évek teltek el, úgy, hogy az alapszabályok megerősítését nem is várta meg a társaság, hanem 1846 augusztusában Császár Ferencz szeptemvir, a kitünő író és műfordító elnöklésével megalakult, s októberben működni is kezdett. Az alapszabály megerősítése úgy látszik, hogy csak a hatvanas években érkezett meg.

Az intézet egy bérházban kezdett működni s a pénztárt őrszemmel őriztették. Nemsokára házat vett a társaság, kétemeletes nyolcz és félezer váltó forintért, vagyis körül-belől háromezer forintért, ami érdekes adat a pénz akkori értékére nézve.

*

1848 április 7-én alakult meg az első magyar felelős miniszterium, Ezt a nagy napot rövid idő múlva nagy megpróbáltatások követték. Az üzlet teljesen szünetelt. Adósok nem fizettek, s az intézet is félt a torlódásoktól. A magyar bankjegyek kezdik nemsokára hitelüket veszíteni, s nehogy a takarékpénztárnak kárja legyen bennük, megszorítják a magyar pénz elfogadását, s a betéteknél feljegyzik, hogy milyen pénzben tették be. Az ausztriai érték, magyar bankjegyek ezüst és más pénzek között a legnagyobb bizonytalanság és panique áll be.

*

A kormány Debreczenbe költözik, Windischgrätz herczeg bevonul Budára és figyelmezteti a takarékpénztárt hogy vitesse az értékeit biztos helyre, mert a várost bombáztatni fogja. Márczius 8-ikán Windischgrätz a Kossuth-bankot értéktelenné teszi. Nemsokára május közepén megkezdődik az ostrom, s 21-ikén beveszi a magyar honvédség Budavárát.

A takarékpénztárt persze, hogy kirabolta a diadal-tól mámoros sereg. És a takarékpénztárt nem vigasztalta az sem, hogy magyar honvédek törték be a háza falát, feszítették le a vasszekrényeket a földről, mert az alját könnyebben törhették be, mint az oldalát.

*

Rosszul járt szegény Fejérváry Gábor régiségtudósunk értékes régi pénzgyűjteményével. Az öreg egy 27 fontos csomagot hozott egyszer az intézetbe Wodianer levelével, melyben kéri a pénztárost, hogy a csomagra anélkül, hogy azt fölbontaná, 50 frt előleget adjon. A pénztáros az ostrom reggelén felsietett az intézetbe, s az uton honvédekkel találkozik, akik egy-egy csáko arany pénzt kínáltak neki nagyon olcsón. Bún, a pénztáros nem vette meg, de azok azért ajándékoztak neki egynehányat. Mikor Bún az intézetbe ért, már ott siránkozott Fejérváry Gábor, aki értékes pénzgyűjteményének hült helyére talált.

A takarékpénztár feldulóit Görgey Artur és Arányi Dániel királyi biztos igyekeztek kinyomozni, s hála Bún Józsefnek, aki a további pusztításokat megakasztotta és az összerongált, majdnem felismerhetetlenné vált értékpapirokat rendbeszedte, csak néhány ezer forint kárja volt az intézetnek.

*

Wodianer Sámuel, az intézet igazgatója, 1850-ben meghalt, s utódja fia Albert lett. Ennek igazgatósága alatt szépen fejlődött a takarékpénztár tovább. Idővel megvették a mai budai épület telkét, már most nem házastól együtt háromezer forintért. A ház egy negyed millióba került. Az intézetnek az olasz-osztrák majd az osztrák-porosz háboruk alatt sok nehézséggel kellett megküzdenie és gyakran ment súlyos megpróbáltatásokon keresztül. 1868-ban Wodiáner Albertet Harkányi Fülöp

váltja fel az igazgatásban. Idővel az intézetnek a pesti oldalra is ki kellett terjesztenie üzletkörét, s ekkor történt meg a takarékpénztár egyesülése a pestbudai takarékpénztárral. 1869 márcziusában egyesült a két intézet s felvették a mai nevet.

Ami azután jött, hiszen azt amugy is tudjuk. Azután a budapesti pénzüzetek fellendülése következett, s ebben a fellendülésben ez a talpig szolid intézet sem maradt el. A társaság egyik házát a másik után vásárolta, alaptökéjét fokról fokra emelte a nagyobb forgalomnak megfelelőleg. Utóbb még a pest-külvárosi takarékpénztárt olvasztotta magába s a hármast-intézet egységesen gyarapodott egész a legújabb napokig.

*

Akik ez intézet történetének az utolsó lapjait látták el anyaggal, azok közöttünk járnak, kelnek, modern, a pénzüzetekben képzett emberek, áthatva az amerikai szellem vállalkozásától, kormányozva a konzervatív üzleti szellem nobilitásaitól. Valami csodálatos strukturájuk van a mi pénzüzet embereiknek. A jubiláris ötven év történetét tárgyaló gyönyörű kötet nem mondja el életleírásukat, csak közli az intézet mai nevelőinek arcképeit. Ezeket reprodukáljuk mi is. Tisztes koru urak, ismert nevek. A sorukból kiválik egy fiatal arc, energikus nézéssel, finom metszésű szájjal. Ez *Rötzer* Ferencz, a vezérigazgató. Ez a legfiatalabb igazgató kormányosa az intézet hajójának a mostani, mozgalmas időkben, amikor minden pillanat új igényeket szül és új ötletet teremt. Elsőrangú tehetség és az intézet legújabb lendülete az ő érdeme. Báró *Harkányi* Frigyes közéletünknek e minden téren feltűnő alakja, aki a művészet terén maeczenás számba megy, beleszületett az intézet elnöki székébe, apját, Fülöp bárót követte. A régi gárda tiszteletreméltó alakja *Bün* József, aki ugyszólván ott állt a intézet bölcsőjénél, nemkülönben dr. *Ország* Sándor, aki ügyvéd is, politikus is, de mint az intézet igazgatósági tagja is növelte népszerűségét.

*

Ezeknek a most jubiláló intézeteknek a története igazán érdekes, mert az egész magyar hitélet fejlődését mutatja meg. A magyar pénzüzetek félszázad alatt semmiből óriássá nőttek s átültették a nyugot kétszázéves fejlődésének gyümölcseit. Vagy nem mutatja-e legjobban a magyar gazdasági élet fejlődését az, hogy ennek az intézetnek alapítása első éveiben 1—3 millió forint fordult meg a pénztárában, míg 1895-ben már csaknem egy milliárd. Ez képét adja a pénz mozgékonyosságának, mely ma egész gazdasági életünket annyira jellemzi. A betétek félmillióról 28 millióra szaporodtak, ami arra mutat, hogy a nagy közönség, mely hajdanában gyümölcsötlen pénzt ládáiban őrizte, fokozatosan jobban és jobban megbizott a takarékpénztárakban. A váltó mennyiségének 33 ezer forintról 12 millióra való emelkedése üzleti forgalmunk óriási fellendülését jelenti. A jelzálogkölcsonőknek 290 ezerről 31 és fél millióra emelkedése azt mutatja, hogy az a rég óhajtott intenzív mezőgazdasági termelés még is csak terjed Magyarországon; a jövedelmeknek 21 ezerről két és fél millióra emelkedése pedig azt mutatja, hogy a takarékpénztárak részvényesei is — csak megélnék valahogy.

Mert ezek az arányok régi kitűnő pénzüzeteinknél egyformán megtalálhatók s egynek történetében nemcsak az egész magyar gazdasági fejlődés, de az összes társintézetek története is meg van írva.

Jubileuma alkalmából az intézet százezer forintba menő jótékony alapítványokat tett.

INNEN-ONNAN.

• **Charousek győzött.** Hiába drukoltam hát Maróczy mellett és hiába mutattam a zsebemben fűgét, mikor Charousek játszott. Sőt hiába álltam Charousek mögé a harmadik lyukon kezdett gombolásu mellényben és hiába sziszegtem ádázul: »*Atacem, panacem, colacem, stiracemque, facemque*«, Charousek mégis csak győzött. Keserves óráim voltak ezek, odafönt a vígadóban. Mert a sakkjátékról fogalmam sincs, a figurákat se ismerem; és sose tudtam: sikerült-e Charouseknek. Ártanom. Csak másnap, az újságból értesültem, hogy semmi babonának nem lett foganatja. Megjegyzem még, hogy Maróczy urat soha sem láttam; ellenben Charousek a legvonzóbb arcú, szeretetre legméltóbb kis vékony magyar jogász, aki egyhamar az utamba akadt. És ott a kockás tábla mellett maga a gavaléros nyugalom, kedves szerénység. Igazán szeretném őt ismerni; genialis, nagyon jó fiu lehet. És hogy miért küzdöttem mégis ellene a boszorkányság minden erejével? És miért voltam a soha nem látott Maróczy pártján? Mert a Charousek neve Charousek. Szent isten, e név betűi fognak végignyílalni a tengerelatti kábeleken, a magyar sakkmeister diadalát hirdetvén! Ezt a nevet kebelezik bele a sakk évkönyveibe! Megint egy alkalom, hogy a külföld elsikkaszthassa a magyart. Vagy magyar az, aki Charousek? Pedig bizony olyan magyar ez a Charousek, mint amilyen muszka a négyszögletes, fekete Csigorin, vagy amilyen yankee a tiszta angolszász fejű Pillsburg. Hej, ha Kárásznak hívnák őt, legalább két hét óta! Akkor disputába ereszkedhetnénk az idegennel, védvén az ő magyarságát. De miképen bizonyítsuk be a németnek, francziának, hogy Wenkheim, Schlesinger, Degenfeld, Charousek mégis csak sült magyar? És ki hinné el azt akár Petrovics Sándorról vagy Lieb Mihályról is. Igazi szerencse, hogy legnagyobb sportdicsőségünknek Kincsem (ejtsd: Quinquécin) volt a neve. Az annálisokban ugyan »*Autriche*« büszkesége gyanánt említődik. De a Kincsem alapján legalább módunkban van tiltakozni e közjogi sérelem ellen. Spirifankerlt már nem menthetnök meg a magyarságnak semmi szín alatt. Ezért drukoltam én Charousek ellen és Maróczy mellett, sajnos, hiába; pedig egy mellényem egész nyomorékká ferdült a sok természetellenes gombolástól.

* * *

• **A falu rossza Bécsben.** Hubai Jenő *A falu rossza* című operája a jövő héten kerül bemutatásra az an der Wien színházban. De alkalmasint csak egy hétig marad a műsoron, mert a színház igazgatósága szerződés szerint november közepén egy másik új operát köteles előadni s így Hubai művét kénytelen lesz levenni a repertoirról. — Ezt olvasom az újságokban. És ujjongok. Hát mégis vannak új dolgok a nap alatt! A sablontól való irtózásom harsány hangon ad hálákat az egek urának. Eddig csak a sikert volt szokás előre szépen elrendezni. Most meg immár eleve a bukásnak veti meg puha ágyát a házi reklám, hogy a zuhanás ne legyen nagyon puffanó. Dicső találmány ez az idejekorán gondosan oda helyezett matrác. Felséges gondolat! Követésre méltó ujtítás! Maga a bölcs öszinteség és a bölcs óvatosság. Milyen derék volna a választások előtt is alkalmazni, az unalmas, sablonos és mindenkifölött semmi puhával se bélelt »több mint bizonyos« helyett! Mert a »több mint bizonyos« vékony pokróczocska; zajos rajta az elhasalás. Mennyivel kedvezőbb berendezés volna a »több mint bizonytalan«. A puffogás nem hallatszanék olyan éktelenül; ellenben a talpraesés meglepne mindenkit, mert hiszen mindenki eo ipso szerencsétlen bukfcnczet vár, széjjel levén terítve az a gyászos, de puha derekalj. Mily hasznos szolgálatot tehetne Jászberényben vagy Gyöngyösön, ahol igazán nem tudom, mit csinál valaki délután három órakor. A Hubai ur patént matrácza megdönti a fátum uralmát: normálissá válik általa a bukás, kivételé a siker, a fütty nem rémit többé szokatlan-

ságával, ellenben a taps meglep és immár nem a sánta ötlík a szemünkbe, hanem az épkézláb ember. Sajnos, ez a szép új találmány is majd csak belesülyed a közönségségbe és hitelét veszti. Most még hatni fog, ha azt írjuk az új recipe szerint: »A záptojás ára felszökött, mert a Nemzeti Színházban a jövő héten bemutató lesz«. De egy esztendő múlva erre is csak azt fogja mondani a bölcs közönség: »Reklám, unalmas, toladó reklám«.

* * *

Az árva harang. A fekete hegyek országából elvitték a szépséges hercezkisasszonyt kék Itáliába. Szegény nagyon félt. A tenger meggyötörte — nagy viharban kellett utaznia. Mikor partot ért, kék Itáliában szakadt az eső, minden lucskos, fekete volt. És óriási emberhad vad zsvajjal tolongott az utcákon, ágyuk dörögtek és harangok zugtak. Fenyegetően díszes papok egész serege várta a szent Miklós templom bejárájánál s tömjénfüsttel, orgonaszóval vették el tőle régi kedves vallását, mert így kívánja a politika. Aztán utaztak Rómába, ahol a Tiber kiömlött s az ég csatornáit tíz nap óta ontják a záporosót. Ez volna kék Itália? A szerelem hazája, a szerelmesek Mekkája? A szépséges hercezkisasszony alighanem a fekete hegyek közé kívánkozik nászutra. De ez majd csak holnap lesz. Ma még szakad a zápor és foly az ismerkedés, a gratulálás és az ünneplés. Holnap lesz az esküvő, annak is hibája lesz. Az óriási zajban, ágyudörgés, kocsirobogás, evvívás közepette olyan szép, olyan borongón biztató volna a harangok zúgása, az új vallás üdvözlése. De Róma harangjai nem szólalnak meg a pápa ellenségének ünnepén. A megtért báránynak, az új lélek, melyben az Urnak öröme telnek, egy városban van a legfőbb lelki atyával és ez nem akarja őt ismerni. Ha volna szegény, ha volna bűnös: szentséges színe elé bocsátaná. De ő a porkoláb király menyje és a jövő porkoláb felesége lesz. A pápa tiltakozik a néma harangokkal. Az ágyudörgésbe épen csak egyetlen, árva harang fog bele szólani, azé a templomé, ahol az esküvőt megtartják. Legyen áldva az árva harang. A bari-i fényes fogadásnál is akadt egy fehérruhás kis lány, a ki a félős hercegleányt bátorította egy virágbokrétával. A mit Bariban a fehérruhás kis lány csokra tett, azt Rómában megteszi majd az az árva harangszó. S szavára talán megszűnik az ég haragja is és kiderül a remegő mátká fölött az a kék ég, mellyel a fekete hegyek közül a Tiber partjára csalogatják.

Színházi krónika.

Az opera gratulál.

— okt. 23.

Szerdán délelőtt tizenegy órakor valahány angyal van a mennyországban, mind kikönyökölt az ég párkányára, úgy nézte, mi történik ott lent, a siralomvölgyben, az Andrassy-uton nem tudom hányadik szám alatt. Az operaház ugyanis gratulált a kormánybiztosnak intendánsnak történt kinevezéséhez. Alszeghi, minden operai komédia legszeretreméltóbb rendezője jelentette neki, hogy minden készen van, Gamauf és Andreánszky, minden intendánsok hűséges titkárjai, a háta mögött sorakozott, úgy jelent meg az egybegyűlt művészek és művésznők éljeneitől és a zenekar riadójától fogadva. Káldy Gyula pedig belefogott egy speech-be, mely a napi újságok jelentése szerint hosszú és meleg volt, amiben, ismerve Káldy ur meleg egyéniségét, kétségünk nem lehet. Nopcsa báró ur megköszönte a szíves óvációt és a legszívesebb hangon fenyegetődzött, hogy amit a kormány-

biztos nem egészen dicstelenül kezdett, azt folytatni fogja az intendáns teljes dicsőséggel. Amihez a még mindig egybesereglett művészek kívánták neki, hogy éljen.

Ez történt délelőtt. Ami este történt, a Petanovics vendéglőben, arról halvány fogalma sincs az angyaloknak, mert a csillagok belesáppadtak az ünnepi fénybe, melyet Nopcsa tiszteletére az ismét egybesereglett művészek, megerősödve a nemzeti színház gárdájával kifejtettek. Ott volt Perczel belügyminiszter is és tószott. S' szerencséje úgy engedte, hogy azon az estén is elismertek egy Nopcsánál nagyobb urat: a királyt. Perczelnek tehát könnyű dolga volt, nem kellett Nopcsát felköszöntenie. Még könnyebb dolga volt *Szendrőinek*, mert neki csak a Bercsényi tószóját kellett újból elmondania az opera nevében. A többinek igazán könnyű dolga volt, mert ők meg a Nopcsa báró és intendáns ríposztját hallgatták, melynek minden egyes mondata az ujság ingerével hatott rájuk. Hogy ő mennyire szívén viseli a művészek sorsát s hogy a művészek mennyit fáradtak a milenniumi saison alatt, hogy őt kellően *támogassák*. Csak úgy dagadt büszke örömben a szívük, meghallván, hogy a nemzeti színház és az opera előadásain ők is tettek valamit. Aztán, mikor a jókedv már tetőpontra hágott, *Márkus Miksa*, kedves kollégám a *Magyar Hírlap*-nál, aki választó vízzel írta meg operai referációját, emelte poharát és sikerült viccznek szintén kiemelte a báró ur érdemeit. Így tartott ez reggelig, mikor mindenki hazament, hogy kialudja az intendánsi ünnepély mámorát.

Mindezeket pedig azért mondtam el, hogy majdan a mikor Nopcsa báró ur ígéretéhez híven folytatván működését, sorra kidobálja a művészeket a színpadról, az újságírókat pedig a folyosóról, tanuságot tehessen a báró ur szavatartásáról. Mert hogy folytatni fogja, az bizonyos. Diósi Béla nem az utolsó zenereferens, akinek karddal a kezében kellett az intendáns urnak argumentálnia és Káldy Gyula nem az első direktor lesz, akinek az orra előtt az intendáns ur becsapja az igazgatói iroda ajtaját. A művészek is tisztába lehetnek azzal, mit rejt számukra méhében a jövő, ha Nopcsa csakugyan beváltja fenyegetését és még számos esztendőn át óhajt az opera élén maradni.

Az operának különben sok bajában is van szerencséje. Egy az, hogy Nopcsa báró ur nagyot hall, a másik, hogy az intendánsi állás nem inkompatibilis a képviselőséggel. Adja isten, hogy a malomvizek mind ráadják a szavazatukat s a kvótatárgyalások minél viharosabbak legyenek. Akkor legalább Nopcsa báró kénytelen lesz drága idejét megosztani a színház és a parlament között, ami az utóbbinak nem válik kárára, az előbbinek azonban határozottan hasznára lesz. Sajnos, Káldy Gyula nem képviselő és így az intendáns távollétében van, aki az ő füle intencziói szerint vezesse tovább az opera ügyeit.

Nem akarok különben malicziózus lenni. Épen csak azt akarom megjegyezni, hogy Nikisch is, mikor a kormánybiztos ur jött, melegen üdvözölte őt és a zenekar tust huzott. Hogy Zichy Géza gróf is apának érezte magát, valahányszor pezsgős pohárral a kezében emléke-

zett meg hű művészi gárdájáról. És hogy ez a gárda, ahány intendáns csak jött és ment, soha meg nem halt, hanem mindig megadta magát.

Mert a gárda élni akar és a gárdának élni muszáj. Innen való, hogy a gárda mindenkit üdvözlöl és mindenkit megbankettez, még Nopcsa bárót is. És az intendánsok mindig meg vannak hatva és megható jóhiszeműséggel vesznek készpénzül minden elismerést, mely az ő érdemeiknek szól. Káldy megdicséri Nopcsát, Nopcsa megdicséri Káldyt és a gárda tapsol. Hogy ne, mikor mindnyájan egy hajóban eveznek és ott van a színházi törvényszék, mely minden elismerésellenes véleményt a legnyomatékossabban perhorreskál.

Csak az a kár, hogy a színházi törvényszék nem parancsol a publikumnak. Mig az opera gratulál az intendánsnak s az intendáns szelid önérzettel ugyanennél az alkalomnál gratulál az operának, addig a publikum elmegy az új Oroszi-mulatóba, jó énekes előadásokat hallgatni. Addig érdemes magyar muzsikusok földhöz csapják partitúrájukat, miket Káldy ur nem fogad el, mivel nem tartja őket elég hülyéknek. Addig a jó öreg Goldmarknak még mindig ideggörccsei vannak, mióta megnézte a *Házi tücsök* budapesti előadását. És addig Wlassics Gyula vonakodik átvenni a színházakat a kultuszressortba, mert úgy véli, ez időszerint még a rendőri osztály ügykörébe tartoznak. És végül addig az opera előadásairól nem érdemes referálni, csak a banketjeiről, mert ezeknél a komédiát sokkal gondosabban rendezik és sokkal jobban adják elő, mint a nyilvános előadásokat.

Simplex.

Vigszínház. Mihály József az ő kedves, finom, hű és intelligens tolmácsoló módján három egyfölvonásos angol vigjátékot fordított le a Vigszínháznak. Különös nép ez az angol — a Nyugatnak netovábbja, s akiben, mint a magyarban is, egy csöpp keleti vér is van, egy csöpp idegenséget mindig érez vele szemben. Senki sem annyira szabad s mégis annyira nem rabja a konvenciónak, mint az angol. Az illedelemnek minden szabálya angol származású, de angol az az istállószerű brutalitás is, ami már a francia udvariasságot is megmételtyezi, s az upper en thousand társalgási nyelvét világszerte a jockeyk szótárából meríti. Az angol merevség közmondásos, de közmondásos az angol lány őzike-bájossága is. A könnyű máhasült s az ágyugolyós pudding egyformán angol nemzeti étel. Az angol nyelv szókincse a legösszelpokodottabb a világon, a nyelve lelke pedig a legeredetibb. Angolul nem is beszél, hanem csámcsog az ember, de semmiféle nyelven nem lehet olyan végtelenül édes lírai sóhajtásokat írni, mint angolul. Az angol olyan erkölcsös, hogy még tán a gyereket is a golya hozza, de a szalónok dionizusi érzékiségét is angol szóval nevezik *flirtnek*. A hazáját zsoldosokkal védeti, ellenben idegen földek elfoglalására magán részvénytársaságokat alakít. Aristoteles óta emberi elme oly univerzális alig volt, mint a Herbert Spenceré, de olvasás közben még a gimnáziumi tanulóban is — bocsánat — a korlátoltság kényelmetlen benyomását kelti. Az államférfiai közt nem ritka az elsőrendű tudós, de jaj az oxfordi egyetemnek, ha a regattán nem az ő növendékei győznek. A legegyszerűbb utcái s a leggazdagabb estéli ruhában az angol asszony jár. Soha olyan szűzes bukfeneczeket nem láttam, mint amiket az angol chanteuseök vetnek, és soha olyan szep-lőtelen elbukott modellt, mint amilyen az angolok legújabb nemzeti hősnője, a Trilby. Angol közönség számára irták a világ legszebb drámáit s legmélyebb tragédiáit, s a világ legjámborabb kis együgyűségei is az ő gusztusuknak felelnek

meg. Nem folytatom tovább, mert véletlenül odajutottam, ahová igyekeztem: ilyen jámbor, de nagyon kedves együgyűségek azok a kis darabok is, amiknek premiéreje most péntek este volt a Vigszínházban. Az angolban mindig van valami a nagy, hatalmas és egészséges testek gyermeket naivtásából, s a latinok s a keletiek, akik öregén születnek, nem tudják magukat olyan teljes lélekkel átadni az afféle komikumnak, mint mikor két fiatal ember: az egyik ugat, a másik nyávog, s addig rángatják a csengettyű zsinorát, míg az leszakad s ők hanyatt vágódnak. Ez a *Jibbs és Nibbs* című kis darab veleje, míg az első, *Husz percz egy esernyő alatt* (itt az egy-en van a hangsúly) egy fiatal szerelmes pár kedves czivódását s megbékülését adja elő, olyan édes, gyermeket egyszerűséggel, hogy ahhoz képest még a tizenhárom esztendőös lányaink is inkább árpacukrot esznek tiltott gyümölcsnek. A második darab, a *Pry Pál házassága*, amelyben (végre!) megcsalnak egy férjet, s amely szerencsésen folytatja az eredeti *Pry Pál* jó jellemzését és vidám hangulatát, az állott még legközelebb a mi izlésünkhez. Egyebekben a Vigszínház vezetőségét nem dicsérhetem eléggé, amért annyi mindenfelül keres táplálékot a közönsége számára, s a művészi kormányát sem, a jó ensemblera, frissen perdülő előadásra és diszkrét hangra való nyilván kiterjedő s elég sikeres törekvéseért. Arról persze nehéz tenni, hogy e törekvésében nagyon meggátolja a gárdája, melybe pedig körülbelül a vidék javát toborzotta össze, de a melyben, sajnos, több az ambíció, mint a képesség. Egpár jó színész mellett, mint amilyen például Lánzy Ilka asszony, sőt kiváló művészi tehetség mellett, mint amilyen minden fogyatkozásain tul is Hegedüs ur, vannak a Vigszínháznak tagjai, akiknek sokkal több balkeze van a kelleténél, s vannak, akik tulságos igyekezetből agyon mókázzák a szerepeiket. Nem akarok nevén nevezni senkit, mert az ilyesmi iránt minálunk érthető és komoly okokból nagyon érzékenyek, de a Vigszínház szinpadának vezetői, akik egyebekben annyi izlésnek adják jelét, könnyen rájuk találhatnak, a világért sem másért, mint hogy a tulságos igyekezetüket egy kissé diszkrétebb mederbe tereljék. Avagy szükséges-e, hogy a szerelmes ifju olyan ellenállhatatlan édes betyár legyen, mint a fűszeres legény vasárnap délután? Továbbá nincs arra mód, hogy francia, angol és német milieuban egyformán ne találkozzunk a Goldstein Száminak külömben minden rokonérzésre érdemes alakjával? S végre föltétlenül ugy kell-e lennie, hogy a Vigszínház falusi ártatlanságai és szolgálói olyan képeket vágjanak, mint a Jutka, aki

»Éppen most buvik be a kemence lyukba,
Sült kolompért eszik, pófázza befelé,
Megégette száját, mert hirtelen nyelé.

(I — s.)

Salvini. A közönség egyre fokozódó érdeklődése mellett folytatja Salvini előadásait a városligeti arenában. A sajtóban erősen megoszlanak a vélemények Salvini értéke felől, a közönség azonban, mely nem bírál, hanem élvezni akar, teljesen átengedi magát az ő érdekes egyénisége hatásának és Duse óta senkit úgy el nem halmozott tapsaival. Csötörtökön ismételte Hamletjét. Ez a Hamlet melegebb, bensőbb érzemesebb valamennyi Hamletnél, akiket eddig láttunk. Az északi királyfiból csak a szőke haja van meg és kimondhatatlan nagy szomorúsága, mely megfogja a nézőt és fogva tartja még akkor is, mikor ajkáról már az utolsó halálos sóhaj ellebbent. Az ő Hamlettje nem dán, de egy olasz, tele szinnel, melegséggel. Az ironia, a szarkazmus csába csak elvonuló felhők, az északi szürkeség helyét az erős temperamentum foglalja el és rideg tépelődései közepett is áttör a játékan a déli égalj meleg fénye és ezért alakítása olyan póétikus. Lehet, hogy ezek az erények a magasabb műítélkezés szemében mind hibák, de e hibákban lélek nyilatkozik és a nagy közönségre ez a közvetlenség hat. Mennyi modulációja van nála a fájdalomnak, milyen mélysége a szomorúságnak! És milyen illuziót tud kelteni egy primitív szinpadon, selejtes környezetben, a szinpad illuzió-keltés minden külső eszköze nélkül.

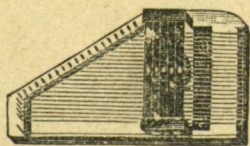
KÖZGAZDASÁG.

A magyar általános kőszénbánya részvénytársulat igazgatósága elhatározta, hogy a tatai kőszéntelepekre és az ezzel összefüggő összes bányászati jogokra vonatkozó részese-déseket a most birtokló konzorciumtól megvásárolja és e vég-ből közelebb rendkívüli közgyűlést hív egybe. A társaság az építkezésekhez, a vasutépítéshez és a felszereléshez azonnal hozzá fog, úgy hogy a tatai kőszénbányák már a jövő évben üzemben és szállítóképesek lesznek. A bánya berendezése egye-lőre évi öt millió métermázsza termelésre van tervezve és már az 1898. évben legalább két millió métermázsza szenet, az 1899 évben pedig már négy millió métermázsát fognak ter-melni és szállítani. A két éven át folytatott furások alapján számos elsőrendű szaktekintély majdnem kétezer millió méter-mázsára becsüli a széntelepek gazdagságát. A szénrétegek vas-tagsága 6—8—10—14 méter; a minőség kitünő és megha-ladja az ötezer kalóriát. A széntelepek geográfiai fekvése a képzelhető legelőnyösebb, a mennyiben a budapest—brucki vonalon, Budapesttől 68 kilométernyire fekszenek. A művelet pénzügyi részének keresztülvitelét, a *Magyar leszámítoló- és pénzváltóbank* és a *Pesti magyar kereskedelmi bank* már elő-zetesen biztosították.

A Hazai Biztosító Ausztriában. A Hazai Általános Biztosító Részvénytársaság ez az életerős fiatal társaság gyorsan és biztosan halad a maga szolid, céltudatos, egyedül helyes útján. Legujabban Bécsben szervezett nagy vezérképviselő-séget, s az osztrák kormány koncessziót adott az intézetnek a működés felvételére. Ez természetesen nem ment valami könnyen, hanem a társaság vagyoni állapotának alapos és beható megvizsgálása után, s az osztrák kormány ennek fel-tétlen kedvező voltáról meggyőződve, készsággel bebocsátotta a társaságot az osztrák területre. A Hazai Biztosító bizonyára Ausztriában is szép sikerrel fog működni, mert a komoly, szolid munkának bajnokai megtalálták e hazában is a tért, s elveik változatlan követése mellett kétségkívül megtalálják azt Ausztriában is.

Az Athenaeum Olvasótára, ezen válogatott szépirodalmi vállalat immár ötödik évfolyamba lép. Eddig 96 kötet jelent meg az Athenaeum Olvasótárából, valamennyi a legnevesebb hazai és külföldi írók termékeiből. Az új folyam első három kötete Paul Bourgetnek, a legjelesebb modern francia regény-írónak legujabb nagy szenzációt keltett művét hozza: az »une idylle tragique« jó magyar fordítását. Minden kötet ára előkelő izléses kötésben csak 50 kr. E vállalatot melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Uj, javított
Accord-czitera

tényleg bárki által egy óra alatt megtanulható — tanító és hang-jegy ismeret nélkül. E hangszer-nek 20 hurja és 3 manuale-ja van erős hanggal, remek hagszer-fenséges csengéssel, ára 1 frt 75 kr. postadíj és doboz 55 kr, két darab 3.25, postadíj és doboz 80 kr utánvét mellett.

Megrendelési czim: HEINRICH SUHR Neuenrode, Westphalen.

HETI POSTA.

Kassa. R. A kártyázó asszonyokról szóló kérdéseinkre már eddig is számos talpraesett feleletet kaptunk, ami arra indit bennünket hogy a kitűzött határidőt be sem várva, már a jövő heti számunk-ban kezdjük meg a feleletek közlését. Az Öné az első között lesz.

Budapest. Névtelen. A nemzeti színház dekadenciájáról irt cikkét, sajnos, nem közölhetjük. Nem azért, mintha áttalanánk annak az enyhe családi fészeknek a nyugodalmát megholygatni, hanem a vasmarok hiánya miatt, melyet Ön glacé-kezttyűvel pótol. A nemzeti színház dekadenciájáról irván, nincs helye az elméskedésnek, még a szatírának sem, mert az nagyon komoly dolog. Az a kifogásunk is van a cikke ellen, hogy nagyon bőbeszédű, pontok kiélezésére csinálódott, mi pedig mást vártunk: a cziczomázatlan egyszerű igazságot, mely személyt nem ismer és se embert, se állatot nem kimél. Ne vegye zokon, hogy cikkét mellőzzük, ki fogjuk Önt békíteni egy másikkal, amellyel majd Ön is egyetért.

Budapest. Kiváncsi. Hogy az Incubus név, mit jelent? Üsse fel a Pallas nagy lexikonját, ott megtalálja a tudományos definícióját:

ez egy incselkedő manó, Faunus vagy Sylvanus, holmi lidércz akinek egyéb dolga sincsen, minthogy örökké erdőn mezőn csatangol. Arról, hogy Incubus Heltai Jenőt is jelent, a tudományos lexikon még egyelőre nem tud semmit, pedig azt minden olvasónk tudja. Se baj, majd megtanulja. De Incubusnak ma már, leg-alább a Héthez közel álló körökben, átvitt értelmé-nye is van. Guruló rubelt, monétát, szóval azt a pénzt jelenti, a mi nincsen. Mivelhogy az a pénz, ami e körökben megfordul, nem jelent semmit. Heltai Jenő barátunk volt az első a ki a gyönyörűen hangzó Incubus szót mintegy programmenüül használta ily értelemben: Incubus,

őreg, küldj incubust! A mi házi tudósunk a genialis Jaák is föl-tétlenül és minden habozás nélkül acceptálta a pogány szónak ily modern alkalmazását és, hála istennek, ő se kér már tőlünk pénzt, csak incubust, incubust! De oly érzelmesen, annyi szellemmel, gráciával, oly édes naiv bohém-találékonyssággal senki sem tud incubust kérni, mint a muzsák ez elkényeztetett gyermeke. Minap egyszer kora reggel fölvernek egy levéllel. Jaák keze írását ismertem fel a boritékon. De levél nem volt a boritékban, egy betű írás sem. Levél helyett egy kis karton lapon ezt a rajzot találtam benne, Jaák megszólalásig hű enarcképét. Ha a symbolisták ily világosan tudnák kifejezni, azt amit akarnak!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: KÓBOR TAMÁS.

Báli selyemszöveteket 35 krtól 14 frt 65 krig méte-renkint — valamint fekete, fehér, szines, **Henneberg-selyem** 35 krtól 14 frt 65 krig méterenként sima, csikos, koczkázott, min-tázott, damaszt stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000 szín és mintázatban stb.) a megrendelt áru **postabér és vám-mentesen a házhoz szállítva, mintákat postafordultával küld:** Henneberg G. (cs. k. udvari szállító) selyemgyára Zürichben. Svájcba czimzett levelekre 10 kros, levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pon-tosan elintéztetnek

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE
COGNAC
MINDENÜTT KAPHATÓ.

Az Athenaeum Olvasótárának minden kötete szép kötésben kötve 50 kr.-ért külön-külön kapható.

Kéthetenkint egy kötet.

Most indult meg az

Kéthetenkint egy kötet.

Athenaeum Olvasótárának

Ötödik folyama

PAUL BOURGET nagy feltűnést keltő legújabb regényével

VÉGZETES IDYLL

Minden kötet ára díszes kötésben 50 kr.

Az „Athenaeum Olvasótárában“ eddig megjelent kötetek betűrendben:

Abonyi Árpád. Bosnyák képek. (Novellák.)

— Novellák. Két kötet.

— A mamuth. Regény.

— A második férj. Regény. Két kötet.

ifj. Ábrányi Kornél. Az élet tarkaságaiból. Novellák.

— Régi és új nemesek. Regény. Kettős kötet.

Alarcon. Különös történetek.

Ambrus Zoltán. Niniveh pusztulása és egyéb elbeszélések.

Annunzio. A gyermek. Regény. Két kötet.

Bartók Lajos. A szemfényvesztők. Regény 2 kötet.

Benedek Elek. Huszár Anna. Regény.

Benedek Elek-Bajza Lenke Két szív harca. Regény. Két kötet.

— Itt és a jövő életben. Regény. Két kötet.

Björnson Björnsterne. Isten nyomai. Reg. Két kötet.

Bogdánovics György. (Beksis G.-né.) A bukottak. Reg.

Bourget Pál. Asszonyi szív. Regény. Két kötet.

— Hazugságok. Regény. Három köt.

— Bűnös szerelem. Regény. 2 kötet

— Végzetes idyll. Regény, 3 kötet.

Catulle Mendés. Tavasz románca. Elbeszélés.

Charot M. Dumont Jakab. Regény.

Chaudeneux. A pénztárnok házassága. Regény.

Colomb. Carilés leánya. Regény.

Coppée. Nyolcz beszély.

Csengey Gusztáv. A vadonban. Regény. Két kötet.

Daudet Alphonse. A Kápolna. Regény. Három kötet.

Daudet Ernő. Robernier asszony. Regény.

Degré Alajos. Az elzárt gyámleány. Regény.

Donászy Ferencz. Anarkalli. Regény. 2 kötet.

Erdélyi Gyula. A mult. Regény.

Feuillet Oktáv. Bellah. Regény.

— Egy párisi nő története. Regény.

Fothergill. A rokonok. Regény. Három kötet.

Gaál Mózes. Apró történetek.

Halévy. A hercegné. Regény.

Hawthorne. Malmaison Arkibáld. Regény.

Jókai Mór. Két menyegző és egyéb elbeszélések.

Jókai M. Az egyhuszasos leány és egyéb elbeszélések.

Justh Zsigmond. Delelő és egyéb elbeszélések.

Kabos Ede. Koldusok. Elbeszélések.

Kipling Rudyard. Elborult világ. Regény. 2 kötet.

Kóbor Tamás. Fagy. Novellák.

Korolenko. A vak zenész. Regény.

Malonyay Dezső. Vergődés. Elbeszélések.

Margitay Dezső. A hivatal. Regény.

Márkus József. Hamis bálványok. Elbeszélések.

Ouida. Santa Barbara és egyéb elbeszélések.

Pekár Gyula. Homályban. Elbeszélések.

Prém József. Félvér. Regény.

Prévost Marcel. Lemondás. Regény. 2 kötet.

Reybaud. Malpeire kisasszony. Regény.

Ruffiny. Paragreenék a párisi világtárlaton. Humoros elbeszélés.

Sand George. Flamarande. Regény. Két kötet.

Sebők Zsigmond. Elbeszélések.

Serao Matild. Riccardo Joanna élményei. Regény. Két kötet.

Szabóné Nogáll Janka. Elbeszélések.

Sziklay János. A szerelem apostolai. Regény.

Thackeray. Titmarsh Sámuel históriája.

Theuriet. A marquis keresztfia. Regény. Kettős kötet.

— Becsvágyból. Regény. Kettős kötet.

Thury Zoltán. Regénymesék. Elbeszélések.

Tolnay Lajos. Csak egy asszony. Regény.

— Az urak. Regény.

— Életképek. Elbeszélések.

Tóth Béla. Tollhegygyel. Elbeszélések.

Uehard. Barbassu nagybátyám. Regény. Kettős kötet.

Verga Giovanni. Elena férje. Regény.

— Éva. Regény.

— A királytigris. Regény.

Vértesi Arnold. Fürdön. Regény.

— Mézeshetek. Regény.

— Mindhiába. Regény.

Vértesi Gyula. Elbeszélések.

— Minden kötet ára kötve 50 krajczár. —

Az »Athenaeum Olvasótárá«-ra megrendelést és előfizetést elfogad minden könyvkereskedés és a kiadóhivatal (Athenaeum könyvkiadóhivatala, Budapest, IV., Ferencziek-tere 3. sz.)

Előfizetési ára házhoz küldve: egy teljes évfolyam (24 kötet) 12 frt; egy fél évfolyamra (12 kötet) 6 frt.

Az Athenaeum Olvasótárának minden kötete külön-külön is kapható. Minden kötet ára kötve 50 kr.

Az ATHENAEUM r. t. kiadása.

Részletfizetésre is megrendelhető.

A Millenniumi Történet beszerzése
által minden magyar ember saját
tűzhelyén emel örök emléket nem-
zetünk ezeréves multjának.

Famentes
papír.

A

Magyar Nemzet Története

Tíz kötetben.

Szerkeszti: SZILÁGYI SÁNDOR.

A Bevezetést a »Magyar Nemzet Történeté«-hez
Vaszary Kolos hercegprímás írta.

3000-nél több szöveggéppel, 400 fényes kivitelű
műmelléklettel.

Minden kötetnek ára füzve 6 forint.
Diszes és tartós félbörkötésben 8 forint.

A millenniumi ünnepek legmaradandóbb emléke.

➔ Az egész tizkötetes mű 1898-ban be lesz fejezve. ➔

Eddig megjelent 4 kötet:

- I. kötet: Magyarország a királyság megalapításáig. Vaszary Kolos bevezetésével írták Fröhlich Róbert, Kuzsinszky Bálint, Nagy Géza és Marczali Henrik.
- II. kötet: Magyarország története az Árpádok korában. Irta Marczali Henrik.
- III. kötet: Az Anjou-ház és örökösei. Írták Pór Antal és Schönherr Gyula.
- IV. kötet: A Hunyadiak és a Jagellók kora. Irta Fraknói Vilmos.

Sajtó alatt van:

- V. kötet: Magyarország története I. Ferdinándtól Rudolfig. Irja Acsády Ignác.
- VI. kötet: Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinándig. Irja Angyal Dávid.
- VII. kötet: I. Lipót és I. József kora. Thaly Kálmán közreműködésével írja Angyal D.
- VIII. kötet: A restauratio kora. Irja Marczali Henrik.
- IX. kötet: A nemzeti államalkotás. Irja Ballagi Géza.
- X. kötet: A Modern Magyarország. Irja Marczali Henrik. Millenniumi Epilog. Irja Jókai Mór.

Megrendelhető a kiadónál

„Athenaeum“ irod. és nyomdai r. társulat Budapest, Ferencziek-tere 3.

és minden könyvkereskedésben.

Az
Athenaeum „Naptárai“

➔ 1897. évre. ➔

Díszes kiállításban, dús tartalommal megjelentek.

Athenaeum
Kis Képes Naptára.

Válogatott tartalmu családi naptár.
Rendkívül gazdag tartalommal.

Ára 50 kr.

Athenaeum
Petőfi Naptára.

Válogatott,
bő szépirodalmi tartalommal.

Ára 30 kr.

Athenaeum
Kossuth Naptára.

Sok mulattató és hasznos olvas-
mányyal.

Ára 30 krajczár.

Athenaeum
Tárca Naptára.

Csinos és tartós kiállításban.

Ára 20 kr.

Az „Athenaeum Naptárai“ a képek
tekintetében a leggazdagabbak.

Athenaeum
Nagy Képes Naptára.

Szépirodalmi ismeretterjesztő, közhaszná-
lati részekkel és egy hivatalos adatok
nyomán átdolgozott teljes

tiszti czimtárral.

Harmincznyolczadik évfolyam. — Díszes
kemény kötésben.

— Ára 1 frt. —

ATHENAEUM
**Magyar
Közigazgatási Kalendárium.**

Hivatalos adatok alapján dolgozott

tiszti czimtárral.

Hatodik évfolyam.

Erős kemény kötésben.

— Ára 70 kr. —

Tessék Athenaeum-
féle Naptárt kérni.

ATHENAEUM
Magyar Földmívelők Naptára.

Képes kalendárium.

Ára 30 kr.

**A magyar Iparos
Képes Családi Naptára.**

Sok és változatos olvasmányyal,
képpel stb.

Ára 40 krajczár.

Athenaeum
Zona Naptára.

Szerkeszti és vasuti czimborái, vidám
paszazsérjainak ajánlja Pokrócz Ádám.

Ára 25 kr.

ATHENAEUM
KALANDOS MESE NAPTÁRA.

Igazi képes népnaptár.

Ára 20 kr.

Az „Athenaeum Naptárai“ a szöveg
tekintetében a leggazdagabbak.

Kaphatók a kiadónál Athenaeum Budapest, (Ferencziek-
tere 3. szám) és minden könyvkereskedésben.